

PENYA FILATÈLICA

Societat de Col·leccionistes

Núm. 55 Setembre 2024

ACTE DE PRESENTACIÓ DE L'EXPOSICIÓ
COL·LECTIVA DE PUNTS DE LLIBRE

PENYA FILATÈLICA

Societat de Col·leccionistes

PENYA FILATÈLICA

Publicació per als socis

Núm. 55 - IV època - Setembre 2024
Exemplar gratuït

Editor:

La junta

Redacció:

C/ Albert Virella i Bloda, 15
Apartat de Correus 41
08800 Vilanova i la Geltrú
Telèfon 93 815 57 94
pfvilanovailageltru@gmail.com
www.penyafilatelicavng.blogspot.com

Coordinadors:

Josep Ferrer i Serra
Xavier Capdet i Soler

Fotografies:

Arxiu de la Penya

Dipòsit Legal:

B-52.490-2007

Tirada:

250 exemplars

PORTADA:

Acte de presentació de l'exposició
col·lectiva de Punts de Llibre

En conveni amb:

AJUNTAMENT DE
Vilanova i la Geltrú

PER COMENÇAR

Teniu a les mans un nou número de la nostra publicació, butlletí o revista tal com podem anomenar-la avui en dia. En aquests ja 73 anys de la nostra Societat aquesta publicació ha tingut diverses èpoques i ha passat per diverses circumstàncies que l'han fet anar-se adaptant a cada moment de la nostra història. Aquesta és la sisena època, que podem identificar pel format, va començar l'any 1999 i per tant aquest any compleix 25 anys passant d'editar-se trimestralment fins avui que surt anualment. També cal dir que en un principi gaudíem de l'ajuda d'una entitat bancaria avui ja desapareguda que ajudava econòmicament a la seva edició. Avui el seu cost es assumit íntegrament per la Societat.

Amb el que teniu a les mans arribem al n. 55, 39 amb aquest format d'aquesta sisena època, i si el repassem podem veure una evolució a millora tant pel que fa a l'extensió com també a la qualitat. Hem mantingut col·laboradors i temàtiques i, el més important, n'hem guanyat molts de nous amb una major diversitat i qualitat de les temàtiques que s'hi exposen. Avui per avui és una publicació apreciada i divulgada tant físicament en paper com virtualment a internet ja que es troba disponible i consultable a la pàgina web de la Federació Espanyola de Societats Filatèliques (FESOFI). És una publicació a la que hem constatat que es vol col·laborar i amb aquestes col·laboracions la divulgació del món del col·leccionisme, en les seves diferents especialitats ha crescut sensiblement.

En aquest punt no puc deixar passar el recordar un dels nostres col·laboradors habituals, en Ferran Sanz Lou, recentment traspasat i que sempre tindrem

en el record. Amb la seva especialització i erudició sobre Enric C. Ricart ens ha fet descobrir facetes del conegut artista vilanoví, algunes d'elles relacionades directament en el nostre món del col·leccionisme. A més, personalment us he de dir que apart d'un col·laborador he perdut un veritable company i amic amb el que he tingut la sort de compartir molts moments de la meua trajectòria vital, cultural i social.

He començat aquest escrit parlant de l'aniversari del butlletí, però aquest any no podem deixar d'esmentar que també es compleixen 40 anys que la Penya Filatèlica disposa de local propi i en propietat. Es va aconseguir gràcies a l'esforç de l'entitat i d'un grup de socis que no va dubtar en deixar quantitats diferents per que fos una realitat. La Societat ha anat evolucionant, han passat moltes persones, moltes ja no estan entre nosaltres, però avui per avui continuem gaudint del nostre local i de la possibilitat de poder-lo utilitzar en les nostres activitats. Desitjo que en puguem continuar gaudint.

I fins aquí aquesta introducció. Aquest cop ha tocat parlar d'aniversaris potser no del tot ben recordats però que no es podien oblidar. Tot plegat queda potser una mica dispers però no us vull cansar més i deixar-vos començar amb un nou butlletí

Josep Ferrer Serra

RESUM D'ACTIVITATS 2023/2024

El nostre butlletí comença realment amb aquest apartat que serveix per deixar constància de la vida de la Societat al llarg d'un nou curs. Arribats a l'estiu del 2024 toca fer esment del que han estat els últims dotze mesos.

Comencem el setembre de 2023 amb la sortida del número 54 del nostre butlletí (en aquest temps acostuma a sortir a l'inici de curs). Dèiem, l'any passat, que destacàvem la sortida del butlletí 53 perquè per primera vegada havia assolit l'extensió de 80 pàgines, doncs bé, el número 54 també va tenir 80 pàgines. No sabem si serà una cosa habitual i no ho tindrem que tornar a esmentar però amb les previsions de col·laboracions per aquest número 55 que teniu a les mans pensem que no ens quedarem enrere i consolidarem aquesta publicació com una eina veritablement cultural i de coneixement a través del col·leccionisme.

Exposició col·lectiva de punts de llibre

El dissabte dia 28 d'octubre a les set de la tarda vam inaugurar, en el nostre local, l'Exposició col·lectiva de punts de llibre. No era la primera vegada que vam poder veure punts de llibre exposats a la nostra sala però feia temps que aquest objecte no era el protagonista exclusiu d'una exposició. Per fer-ho possible, la Peña va acollir un bon nombre de col·leccionistes locals i també alguns reconeguts col·leccionistes forans que van voler deixar-nos veure una mostra de les seves col·leccions. Vàrem demanar que aquestes mostres fossin representatives de les diferents maneres d'entendre les col·leccions de

punts de llibre i que a la vegada ens permetessin veure exemplars significatius, tant per l'època com per la temàtica.

No podíem tampoc oblidar deixar un record de l'exposició i per fer-ho vam editar un nou punt de llibre de la col·lecció de la Peña Filatèlica (el n. 53). En aquesta ocasió, vam comptar amb la col·laboració d'en F. X. Pascual per il·lustrar-lo.

En l'acte d'inauguració vam comptar amb el Senyor Domènec Martínez Muñoz, estudiós i destacat col·leccionista de punts de llibre que, amb la seva xerrada sobre els inicis del que avui anomenem punt de llibre, ens va donar una millor idea del objecte i d'aquesta especialitat col·leccionista. L'exposició va estar oberta fins el 19 de novembre i es va poder visitar en el horari habitual de la Societat

Cap el 75 aniversari

L'any 2026 s'esdevindrà el 75è aniversari de la fundació de la Peña Filatèlica de Vilanova i la Geltrú. És un aniversari que segur podrem celebrar orgullosos al veure la nostra trajectòria al llarg dels anys. La societat va néixer com a Societat Filatèlica, i al llarg dels anys ha anat creixent fins a convertir-se en una Societat de Col·leccionistes amb tota la seva extensió i on tots son benvinguts.

Durant la celebració d'aquest aniversari volem recordar les persones que al llarg dels anys han fet possible la nostra realitat, en especial aquelles que van portat les regnes de la Societat. Per fer-ho, vàrem pensar en un objecte col·leccionable, fidel a la nostra essència, com son els segells d'iniciativa particular o personalitzats "Tu sello". Aquest any vam demanar a Correus els dos primers segells per recordar el primer i segon dels nostres presidents.

Joan Serra Figueras: un dels fundador de la Societat i ànima de la mateixa durant molts anys. Fou el primer president en el període 1951 a 1953 i després va repetir entre els anys 1979 a 1993. Aquest últim període va incloure els anys 1980s en la que la Societat va passar per moments difícils, que avui en dia podem constatar per la forma i contingut del butlletí convertit moltes vegades amb un simple full informatiu. Situació que es va superar gràcies al seu esforç i dedicació.

Francisco Ferrer Prats: filatelista destacat. Va ser president entre els anys 1953 i 1957, aquest últim també fou el de la seva mort. Era fill d'en Ramón Ferrer Parera "Piular", també col·leccionista destacat en diferents especialitats. Va ser un dels fundadors procedent del Foment Vilanoví, i ja en la primera junta Presidida per Joan Serra Figueras actuà com a Secretari. Va ser el segon president succeint a Joan Serra Figueras en el moment d'assentament de la Societat. Val la pena reproduir les paraules que Joan Serra va deixar escrites en l'article sobre la història de la Penya que es va publicar el 2001 en el llibre del cinquantenari *Mai no serà prou estimat el paper que en Francesc Ferrer Prats va jugar dins la incipient societat quan vam donar els primers passos. Ell em va succeir a la presidència i no va repetir perquè una malaltia se l'endugué a la flor de la vida.*

20 aniversari del Diccionari Biogràfic de Vilanova i la Geltrú

Aquest any de 2023 en feia 20 de la publicació del "Diccionari Biogràfic de Vilanova i la Geltrú" obra cabdal del nostre amic, consoci i erudit local, Francesc Xavier Puig Rovira. Aquesta obra és una con-

Segell Joan Sera Figueras

Segell Francisco Ferrer Pratts

tribució bàsica pel coneixement de la història local a través dels homes i dones que l'han fet possible. S'ha de destacar que a més de la informació descriptiva, també hi ha una contextualització en el temps i una interpretació de les accions polítiques, socials o cíviques. És en definitiva una eina bàsica per coneixement de la nostra realitat passada i present.

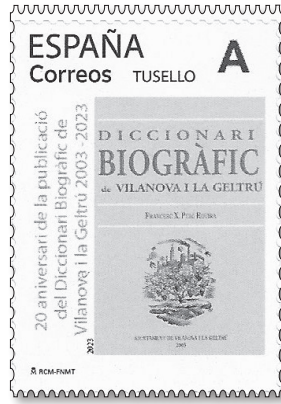
Vam creure oportú recordar aquest aniversari amb un nou segell d'iniciativa privada o personalitzat que vàrem demanar a Correus i que ja forma part dels que hem promogut a la Penya Filatèlica per recordar les efemèrides locals i en definitiva la nostra realitat històrica.

Nadal i Any Nou

Arribats novament a final d'any i seguint la tradició la Penya va felicitar les Festes de Nadal i Any Nou amb un nou punt de llibre de la nostra col·lecció, el número 54, il·lustrat en aquesta oportunitat amb un disseny abstracte de Manel Claver.

Carnaval

Com habitualment vàrem començar les activitats del 2024 amb la participació activa i plena dels joves de la nostra Societat en els actes del Carnaval vilanoví. Es va editar el tradicional programa des de dimecres 7 de febrer amb la participació en el concurs del vídeo de la Mascara d'Or fins el dimarts 13 de febrer amb la participació en la comparsa del Vidalot. Entre mig la Xatonada, l'Arrivo, el Seguici de Banderes, les Comparses i molt especialment la participació en el

Segell Diccionari Biogràfic

Punt número 54. Nadal 2023

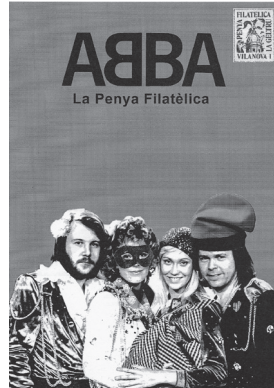
Coros de sa Majestat Carnestoltes, dels que també com tradicionalment es va editar el corresponent llibret de Coros, omplirem la nostra participació intensa en el nostre Carnaval.

S'ha de mencionar que el proper any la Penya commemorarà el 40 aniversari de la seva participació en el Carnaval de Vilanova i la Geltrú i, en aquest context, el nostres joves s'han posat el repte, gran i important farcit de una gran il·lusió, d'organitzar el proper any 2025 l'Arrivo i l'Enterro de Sa Majestat Carnestoltes. No és el primer cop que la nostra Societat organitza aquests dos moments de l'inici i el final del nostre Carnaval però si que serà la primera vegada que ho facin en el mateix any. La seva proposta, a la que la junta dona recolzament, va ser aprovada per l'assemblea de la FAC del dia 11 d'abril de 2024.

Centenari del naixement de Francesca Cabrisses Vilàs

Cada any aprofitem la possibilitat de demanar a Correus els segells d'iniciativa privada o personalitzats que ens permeten no oblidar les efemèrides que es van succeir i de les que volem deixar constància i record en un petit objecte de col·lecció. Hem començat l'any 2024 fent-nos ressò del centenari del naixement de Francesca Cabrisses Vilàs.

La Francesca fou una mestre que va començar de ben jove, als dotze anys, durant a Guerra Civil. Nascuda a Barcelona es traslladà a Vilanova l'any 1945 en casar-se amb el vilanoví Josep M. Ràfols Vidal. Al 1968, motivada per la seva vocació educativa i pel moviment

Segell Francesca Cabrisses

de renovació pedagògica, fundà l'Escola Llebetx. L'escola va començar a funcionar a la seva casa familiar, i l'any 1975 es traslladà a la casa Pahissa. L'escola impulsà i portà a terme, gràcies a la cooperació dels pares, la construcció d'un edifici de nova planta en el sector de Sant Gervasi, on es traslladà definitivament el 1982. Posteriorment, la Francesca promogué la creació de l'Aula d'Extensió Universitària per a la Gent Gran de la comarca del Garraf. I al cap d'un temps va ser la presidenta de l'entitat que agrupa totes les aules d'aquestes característiques de Catalunya.

La Francesca Cabrisses també fou important per l'activisme a la ciutat, com ho demostra la seva participació a "la manifestació de les galledes". El 1965, ella i cinc dones més van protagonitzar una protesta cívica, convocada clandestinament, per reclamar una solució al greu problema de manca d'aigua a la ciutat.

Estanislau Vallverdú

Un altre dels personatges al que hem dedicat un nou segell, aquest cop, recollint la iniciativa de la directora de l'Arxiu Comarcal del Garraf, que està treballant actualment en poder fer-li un merescut reconeixement, es el dibuixant vilanoví Estanislau Vallverdú LAU del que recentment s'han trobat diversos dibuixos inèdits i la seva figura s'ha posat d'actualitat.

Estanislau Vallverdú Villalonga va nèixer el 1904 i malauradament va morir molt jove, el 1939, víctima de la Guerra Civil en un camp de concentració a Galícia. Des de molt jove mostrà una gran aptitud artística i

Segell Estanislau Vallverdú

exercí de dibuixant. Signava els seus dibuixos amb les lletres “LAU” i entre els més coneguts figura el de la parella de comparsers que va servir d’il·lustració per la portada dels programes de Carnaval de 1934 i 1935. Amb aquest mateix dibuix es va editar una vinyeta promocional (tal com podeu llegir en el apartat sobre vinyetes vilanovines d’aquest mateix butlletí) i també va servir d’imatge del mata-segells especial de la exposició filatèlica del Carnaval de 1984 organitzada per la Penya Filatèlica.

Exposició Tot-col-leccionisme, 7a edició

El dissabte dia 25 de maig, a les set de la tarda, vam inaugurar l’Exposició Tot Col-leccionisme que aquest any arriba a la setena edició. És l’oportunitat per que els socis que hi ha volgut participar puguin mostrar un tast de les seves dèries col-leccionistes. Tant en les sis edicions anteriors com en aquesta s’han mostrat i es mostren una gran diversitat d’especialitats col-leccionistes. Algunes es repeteixen (com la numismàtica o la filatèlia), però sempre hi ha novetats de les col·leccions d’objectes inversemblants però a la vegada molt preuats pel seu propietari i dignes d’admiració i, a vegades, sorpresa per visitant.

Per aquesta exposició vàrem comptar amb la col·laboració del nostre consoci i bon amic Jordi Baiges Romera, apassionat col·leccionista multi disciplinar que ens va fer la xerrada inaugural en la que va fer esment del que es i representa el col·leccionisme, segons la seva opinió, centrant-se amb les seves dèries i experiències personals en aquest món que tant ens apassiona.

Com en alguna edició anterior vam voler aprofitar l’exposició per donar rellevància a una de les efemèrides que commemorem aquest any: el centenari del naixement del pintor i gravador vilanoví Salvador Masana Mercadé. Masana, l’artista de la Geltrú, fou deixeble avantatjat de Joaquim Mir i la seva trajectòria artística pública s’inicià mostrant una sèrie de pintures al Castell de la Geltrú l’any 1939. També fou un col·laborador de la nostra entitat ja que alguns dels seus gravats van servir per il·lustrar sobres commemoratius de les nostres primeres exposicions.

Com a record d’aquesta edició de “Tot Col·leccionisme” hem publicat un tríptic amb la relació d’expositors i un nou punt de llibre de la nostra col·lecció el núm. 55 il·lustrat amb un fragment d’un quadre de Salvador Masana. Així mateix vàrem demanar a Correus dos nous segells personalitzats per deixar constància de l’efemèride que commemorem.

Com habitualment aquest butlletí us arriba ja en ple estiu i a punt de fer vacances. En els mesos que vindran tenim prevista una de les nostres habituals exposicions, però això ho parlarem en un apartat especial. De tota manera en l’edició de l’any que ve detallarem els detalls del que hagi estat.

Punt de llibre 55: Tot Col·leccionisme

Tríptic Tot Col·leccionisme

Segells Salvador Masana

LES MEVES DÈRIES (9). MAPES

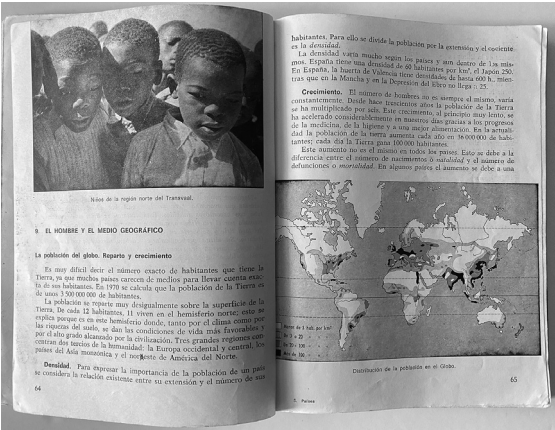
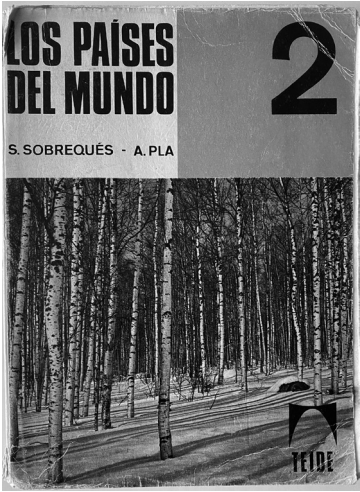
Jordi Baiges. Soci de la Penya Filatèlica de Vilanova i la Geltrú

Els mapes em generen fascinació, no sé recordar des de quan, ni perquè, però m’agraden.

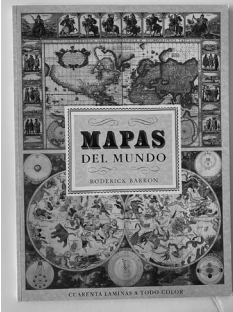
Potser és que d’ençà que tinc records he tingut parents que vivien fora de Vilanova, a Sitges, a Barcelona, a Suïssa, a Veneçuela ...

Els del meu curs de *Can Culapi* recordaran que, quan vam començar el segon de batxillerat, el nostre tutor va ser un escolapi que acabava d’arribar de Mèxic, concretament d’Oaxaca i va ser mestre nostre de geografia. A mi, l’aprenentatge en general m’interessava, però la geografia em va despertar un interès singular, que no vingui d’aquí aquesta dèria que avui comparteixo amb vosaltres.

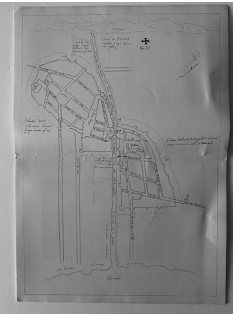
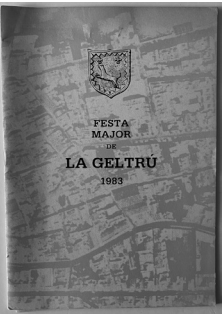
Diu el diccionari que, *un mapa, també conegut com a plànol, és una representació plana o en dues dimensions d’un espai de tres dimensions. La ciència dels plànols i mapes és la cartografia. La diferència entre un mapa i un plànol és només d’escala. Es diu plànol del mapa que representa espais o llocs petits, com edificis, barris, o ciutats; en el cas d’elements més grossos se sol parlar de mapes. Un mapa representa la superfície de la terra amb una escala i una projecció determinades.* (<https://ca.wikipedia.org/wiki/Mapa>)

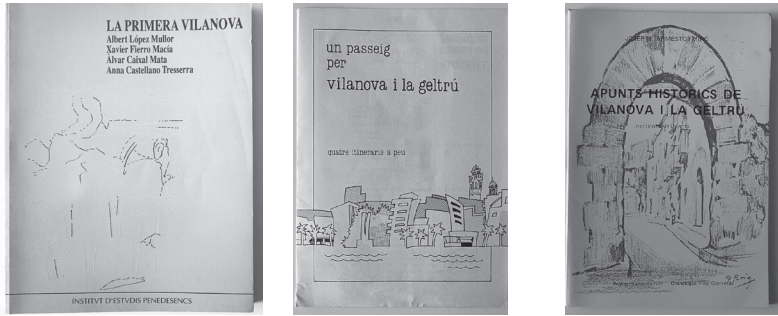
M’agraden els plànols i m’agraden els mapes, els antics, els moderns, els polítics, els físics, hi estableixo una peculiar relació de pertinença amb la meva vila, el meu país, el continent, el planeta.

Per la Festa Major de la Geltrú de 1983, es va distribuir amb el programa de la festa, una edició facsímil d’una litografia de 1865 del plànol de Vilanova.

Tinc alguna publicació on hi consten diferents plànols de Vilanova, que mostren el creixement de la vila.

Fa anys, El Periódico va acompanyar la seva edició dominical amb els mapes comarcals de Catalunya i en una edició posterior els d'alguns parcs naturals i mapes de carreteres.

L'Institut Cartogràfic de Catalunya (Generalitat de Catalunya) va editar un calendari als anys vuitanta amb tretze mapes antics de la península Ibèrica, extrets de la publicació *BLAEU, Guillaume et Jean: Le Theatre du Monde ou Nouvel Atlas*, Amsterdam (1640-1650 aprox.).

En el mapa que reproduceix la pàgina 3 de la publicació hi ha el mapa *Catalonia* i hi trobem Vilanova i la Geltrú, independents i units per un pont.

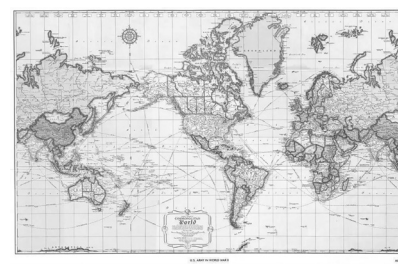
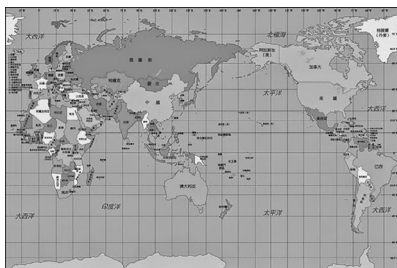

També tinc mapes de carreteres en formats diversos, d'aquells que, si els desplegues tens una altíssima probabilitat de no tornar-los a plegar en la seva forma original.

Com que soc un aficionat a la numismàtica poc disciplinat, tinc la convicció que hi deu haver una quantitat considerable de segells que contenen mapes, però no soc capaç de precisar-ho.

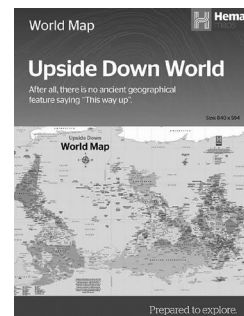

Recentment, he viatjat a Austràlia i tenia la curiositat de veure com publiquen allà el mapamundi. En algun lloc vaig llegir que, la versió del mapamundi amb Londres ben centrat al meridià de Greenwich, és una versió que nosaltres els europeus considerem normal perquè és com l'hem vist des de l'escola, però aquesta no és l'única versió del mapamundi. N'he trobat d'altres que tenen al centre el continent americà, n'hi ha amb la Xina al centre de la imatge i ja suposava que n'hi havia més.

Estant de viatge, vaig visitar *Dymocks*, una llibreria-papereria cèntrica de Sydney i vaig buscar versions del mapa del món, i en vaig trobar una del món cap per avall (*Upside Down*) i no vaig resistir-me a comprar-la.

També vaig trobar al carrer a Cairns, un mapa del món que mostra les ciutats agermanades amb aquesta vila australiana de la costa est, a prop del gran escull de corall, on es veu el continent australià ben centrat a la imatge.

A l'hora de documentar-me per escriure aquesta col·laboració he trobat algunes informacions que també vull compartir amb vosaltres:

Gilad Aharoni és *cartofilatèlic*, és a dir, li agraden els segells i els mapes i ha elaborat un web, <https://mapsonstampsdb.com/>, on podeu trobar els segells que contenen mapes, classificats per països i anys. Ell és membre de *The CartoPhilatelic Society* que es va fundar l'any 1955, de la que trobareu tota la informació a <https://www.mapsonstamps.org/>

Si busqueu a la base de dades de Gilad, quants segells espanyols contenen mapes, avui n'hi ha 171 documentats. I d'Andorra en trobareu documentats 15, el primer de 1951.

Si us atrau la cartografia, esteu de sort, podeu consultar les planes web de l'Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya a <https://www.icgc.cat/> i més concretament la seva cartoteca digital a <https://cartotecadigital.icgc.cat/>.

També podeu gaudir de mapes antics al web Old maps online, us suggereixo la cerca que jo vaig fer: https://www.oldmapsonline.org/en/Vilanova_i_la_Geltr%C3%BA

Una altra adreça on trobar mapes a dojo és: <https://www.natgeomaps.com/> de la National Geographic Society (per saber-ne més: <https://www.natgeomaps.com/about>).

Una altra web amb molta informació interessant és geografia infinita, us adjunto dos enllaços d'articles que he trobat:

https://www.geografiainfinita.com/2017/10/asi-se-ha-formado-el-mapa-de-espana/#El_nacimiento_de_las_provincias_espanolas_actuales
<https://www.geografiainfinita.com/2019/08/la-historia-de-la-cartografia-en-espana/>

Per acabar, una imatge disponible a la cartoteca digital de l'Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya, el plànol de Vilanova i la Geltrú de 1876.

Notes sobre la Guerra Civil Espanyola i les vinyetes

LLAR DEL COMBATIENT

Enric Jerez

Les calamitats sofertes l'hivern de 1936-1937 van servir de lliçó per a les organitzacions polítiques i socials, les quals van repensar una campanya similar a la “Cruzada contra el frío” del bàndol nacional. La campanya d'hivern, duta a terme el setembre de 1938, va servir per equipar els combatents amb els mitjans de protecció i abric per les dures condicions climàtiques, combustible, diners i altres comoditats.

A fi d'unificar les activitats de col·lecta, centralitzar i distribuir els lliuraments per acabar la campanya amb èxit, es va formar el Comitè Nacional de “Campanya d'Hivern”, amb representació del Front Popular i altres organitzacions com el SRI i el SIA.

El comitè va realitzar també molta propaganda amb resultat positiu, especialment a Madrid, Barcelona i València. Va adoptar un eslògan amb la frase “Tota la rereguarda per als fronts”, com es pot veure a les vinyetes emeses a Barcelona.

Aquesta és una mostra de les vinyetes, cartells, etc. que van aparèixer durant la Guerra Civil, catalogades algunes en Jose Vte Domènech.

1938.

Comissió Provincial

Pro-Campanya d'Hivern

Dentat

1817 5c negre sobre crema

Jose Vte Domènech.

1817

1938.

Tota la Rereguarda pel Front

Dentat

1818 25c carmí

Jose Vte Domènech.

1818

Front de Terol, hivern de 1937

1938.
Tota la Rereguarda per a els Fronts
Dentat 10 3/4
1819 50c Negre, blau clar i sípia. Dentat 10 1/4
1819s 50c Negre, blau clar i sípia. Sense dentar
1820 1p Negre, gris i castany groguenc. Dentat 11 1/2
1820 ic Color negre calcat al dors.
Jose Vte Domènech.

1819

1819s

1820

1820ic

L'ARXIU ESCOFET

Francesca Roig i Galceran

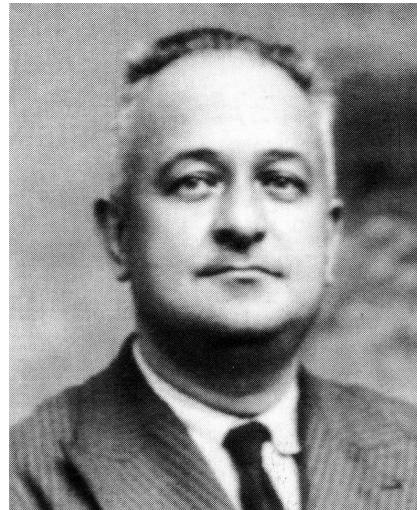
Ja fa anys que sovint trobem en diverses publicacions i articles referències a l'Arxiu Escofet, principalment pel què fa a imatges i fotografies que il·lustren els escrits, però també en algunes informacions que són provinents d'aquest curiós arxiu, creat pacientment durant anys per Cristòfol Escofet i Roset.

Nascut a Vilanova i la Geltrú l'any 1888, Cristòfol Escofet i Roset va cursar el peritatge elèctric a l'Escola industrial de la nostra vila, i exercí professionalment de tècnic d'electricitat en diverses empreses i com a representant de material i aparells elèctrics.¹

Tingué un gran interès en col·leccionar tota mena de dades, informacions i documents referits a Vilanova i la Geltrú i, sense ser historiador, aplegà un important gruix documental que contribueix a conèixer la història de la nostra vila. Després del seu traspàs l'any 1975, la seva filla Laurentina, Tina, com l'anomenaven els amics, se'n va fer càrrec i anà afegint-hi encara alguns documents, fins a meitat de la dècada de 1980.

L'arxiu el formen un total de 154 volums, tipus àlbums de foto, amb unes cartolines negres on hi ha adherida la documentació. Curiosament, i com a mostra del vilanovisme del seu creador, a cada cara de cada cartolina hi ha enganxat un escut de Vilanova i la Geltrú. Les fotografies estan posades amb cantoneres, igual que alguns programes, targetes i invitacions. Altres documents hi estan adherits amb cel·lo i fins i tot enganxats amb cola. Naturalment, aquests són uns sistemes gens utilitzats ni aconsellats pels professionals dels arxius, i actualment a mida que les tires de cel·lo van caducant, els documents s'hi preserven per altres sistemes.

¹ Puig Rovira, Francesc X., Diccionari Biogràfic de Vilanova i la Geltrú. Ajuntament de Vilanova i la Geltrú, 2003

Els àlbums estan agrupats per temes, i mentre la documentació d'alguns ocupen només un volum, la d'altres pot arribar a ocupar-ne fins a una quinzena.

Només amb un àlbum de cada tema hi trobem els de *Accidents, Aigües, Bars i begudes, Carrers i rambles, Places, Fotografia, Menjar bé, Premsa i Targes*.

Amb dos àlbums per cada tema hi tenim *Ajuntament, Escuts i Sardanes i ballets*, i amb tres volums per tema hi ha *Exposicions, Ferrocarril i Fires*.

Fàbriques i Museus compten amb quatre àlbums cada un, i aporten documentació de la important indústria fabril de la vila i de la història i evolució dels nostres museus.

Els cinc volums inclosos en l'epígraf *Festa Major* recullen fotografies i programes de les restes majors de Vilanova i de la Geltrú, i també de tot el què s'inclou en aquestes festes, com els entremesos (Gegants, Drac, Mulassa, Nans) balls populars, diables, castells, falcons, grallers i altres actes al voltant d'aquestes celebracions.

Empatats amb sis àlbums cada un hi ha tres temes importants de la nostra vila: *Carnaval, Marina i Música*. En tots ells hi trobem fotografies i documentació des del segle XIX fins als nostres dies. Un volum de Música està dedicat a Leonora Milà i un altre a Pau Casals, mentre que la figura d'Eduard Toldrà hi té un apartat important en un altre dels volums.

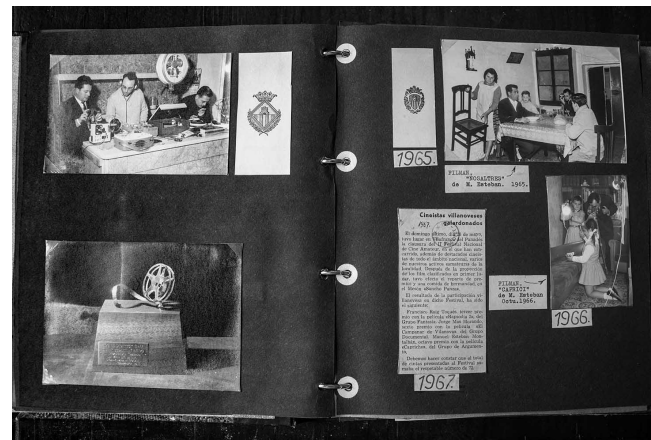
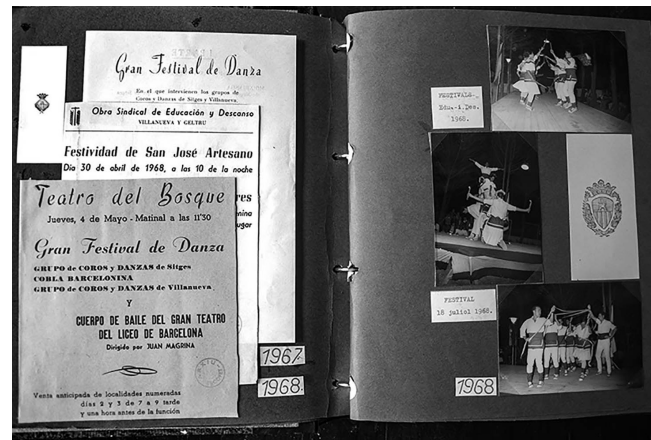
L'Ensenyament omple set volums i s'hi pot trobar des de fotografies i referències a antigues escoles privades del segle XIX fins a escoles establertes a la segona meitat del segle XX.

També els *Esports* tenen un important espai en aquest arxiu, amb un total de 8 volums dedicats a aquesta activitat. I també són 8 els àlbums que amb l'etiqueta de *Vilanovins* ens ofereixen gran quantitat de breus biografies de personatges rellevants de la nostra vila. En els cinc primers àlbums les biografies van acompanyades d'una fotografia del personatge i el darrer dels àlbums està dedicat exclusivament a la figura de Francesc Macià i Llussà.

Vilanova i la Geltrú ha gaudit d'una important vida artística, i de tota aquesta activitat en podem trobar referències en els 9 àlbums que porten el nom de *Pintors i dibuixants*, un d'ells dedicat exclusivament a Fidel Claramunt Lacueva.

Hi ha deu volums de cada un dels epígrafs *Detalls i Societats*. En els volums de *Detalls* hi trobem ampliada la informació d'alguns dels personatges de qui s'ha inclòs una breu biografia en els esmentats volums de *Vilanovins*. En els de *Societats*, tal com el seu nom indica, hi ha documentació molt variada de les diferents societats vilanovines que han existit i de les que se'n tenen referències, des de les del segle XIX fins a de la dècada de 1980.

L'activitat teatral, d'espectacles i cinema a la nostra vila ocupa un total de 12 àlbums etiquetats com a *Teatre*. La documentació és molt variada i s'hi poden trobar programes de teatre del segle XIX i XX, fotografies d'actors i de representacions tant de professionals com d'aficionats. Tot referit a cada un dels teatres que hi ha o hi ha hagut a la vila, i també de societats que han fet alguna activitat teatral, a cada un dels quals s'hi dedica un apartat. Hi podem trobar textos impresos d'obres de teatre del segle XIX i fins i tot algun manuscrit. També hi ha referències a espectacles públics i a titelles. I amb

la reconversió d'espais teatrals a cinemes, hi ha el recull de gran quantitat de programes de cinema de meitat de segle XX.

Però l'epígraf amb més volums és el de *Religió*, amb un total de quinze àlbums. S'hi apleguen referències històriques, fotogràfiques i documentals de les quatre parròquies locals, Sant Antoni Abat de Vilanova, Santa Maria de la Geltrú, La Immaculada i Sant Joan, i també de les diferents ermites i capelles d'aquesta demarcació. S'hi detallen les diferents confraries i congregacions de les parròquies, i gran quantitat d'esdeveniments al voltant de celebracions religioses. Les celebracions gremials seguint el santoral anual hi són documentades, així com les celebracions de la Setmana Santa i Corpus, amb fotografies de les seves processons, programes i invitacions. A esmentar un àlbum sencer dedicat a la festa de Sant Antoni Abat i els Tres tombs.

Els continguts estan indexats en unes senzilles llibretes de pestanyes laterals amb alfabet, una per cada epígraf, tot i que alguna llibreta s'ha perdut pel camí, i enganxat al darrera de cada tapa hi ha un sobre amb la llista de continguts del volum corresponent. Després d'arribar l'arxiu a la seva actual ubicació, l'amic Francesc X. Puig Rovira va dedicar un bon grapat d'hores a revisar d'aquesta documentació, i va tenir l'encert de confeccionar dos índexos que són de gran utilitat, un dedicat a les entitats vilanovines, culturals, recreatives, religioses, musicals, econòmiques, fabrils, etc., i l'altre a personatges que es poden trobar a l'arxiu. Els llistats indiquen els diferents àlbums on en podem trobar documentació i faciliten molt la recerca.

Cristòfol Escofet havia afirmat que aquest arxiu seria donat «a un dels nostres museus», segons deia en una entrevista del Diari de Vilanova de 1964, i fins i

tot en els anys següents va fer diverses donacions a la Biblioteca Museu Balaguer de partitures i programes impresos. Tanmateix, quan a principis de la dècada de 1970 va insinuar a la llavors bibliotecària, la recordada Teresa Basora, i a alguns membres del Centre d'Estudis de la institució balagueriana la seva voluntat de cessió de l'arxiu, algunes persones integrants d'aquest Centre d'Estudis el van qualificar només com un recull de curiositats locals, poc adient a la seriositat d'aquella institució.

Tot i que el mateix Escofet no es va considerar mai com un estudiós erudit sinó com un recopilador de documentació, aquella reacció al seu oferiment el va desanimar i va reconsiderar el destí del seu arxiu, preferint que seguís en mans privades, que en aquells moments era ell mateix. Tal com hem dit, la seva filla va continuar preservant i ampliant l'arxiu, i encara el 1984 seguia desconfiant de que una institució pública pogués fer-se càrrec de la preservació d'aquell arxiu que amb tanta dedicació havia creat el seu pare².

I va ser per aquesta raó que quan ella ja no es va veure en cor de continuar, va passar els volums a un amic de confiança, Josep M. Porta Saburit, el qual el custodià fins que circumstàncies personals i problemes estructurals de l'espai on es trobava la documentació van fer que l'arxiu canviés d'ubicació i arribés a casa nostra. El trasllat es va fer la tarda del dissabte 23 d'agost de 2008, el mateix dia que a Barcelona moria Laurentina Escofet.

Cristòfol Escofet sempre va posar el seu arxiu a disposició de qualsevol interessat en la història

² Puig Rovira, Francesc X. Cristòfol Escofet Roset, a Personatges singulars dins el Butlletí de la Biblioteca Museu Balaguer, Vilanova i la Geltrú, octubre 2011.

vilanovina, igual que ho va fer la seva filla i ho hem seguit fent els seus curadors posteriors. La seva documentació, imatges i fotografies s'han utilitzat per molts estudis i publicacions, i l'arxiu segueix estant obert a consulta, acomplint així la voluntat del seu seu creador, la de la preservació i difusió de la història de la seva estimada Vilanova i la Geltrú.

ELS GOIGS DE L'ERMITA DE SANT GERVASI

Antoni Sagarra i Mas

L'advocació dels sants màrtirs Gervasi i Protasi es remunta segles enrere. Justament, el nom de l'actual barri barceloní de Sant Gervasi de Cassoles fa referència a una ermita molt antiga dedicada a aquests sants, documentada ja el 987. El seu emplaçament se situava a l'actual església parroquial de la Bonanova, on havien estat venerats en una capella. Amb el temps la Mare de Déu de la Bonanova va desplaçar la devoció als dos germans, que encara són recordats en la decoració de la façana actual del temple. També eren venerats en diversos llocs de la comarca del Pallars Jussà, com ho testimonien diverses edicions antigues de goigs. Ens referim a la població de Llimiana; així mateix a la parròquia de Sant Miquel de la Vall, municipi de Gavet de la Conca, i, encara, a la Torre de Tamúrcia (subcomarca de la Terreta, en el faldar de la serra de Sant Gervàs). També a Roma, en la parròquia agregada a la basílica de Santa Maria Maggiore.

Ara bé, aquest article pretén centrar-se en l'advocació vilanovina de Sant Gervasi, actualment de propietat privada, situada en una petita elevació del terreny dins l'antiga Quadra de Darró. Probablement fou edificada al segle XVI. Malgrat què una font subscriu la data del 1666, on s'hi esmenta la torre que hi havia davant de l'ermita, segons el pare Garí aquesta data és errònia doncs en lloc d'escriure 1566 hom va escriure 1666. Efectivament, no és versemblant la data ja que als arxius parroquials

hi consta que el 20 de desembre de 1644 morí el seu ermità Francisco Mogronyó i per la pesta de 1652 hi moriren diverses persones que s'hi havien refugiat.

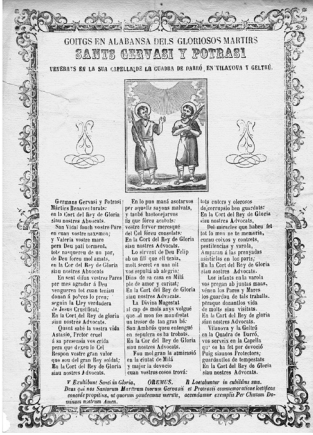
Es tracta d'una construcció senzilla i, interiorment, modestament decorada en l'actualitat. Temps passat l'altar major presentava les imatges dels sants patrons i dels seus pares, també martiritzats. La Mare de Déu de la Bonanova, petita i emmidonada, restava emplaçada en una fornícula darrere l'altar major, i la Immaculada Concepció, encara més enlairada, on no poderen accedir els qui varen destruir totalment l'interior del temple durant la Guerra Civil. Els altars laterals hostatjaven altres devocions: Sant Pelegrí, Sant Gem, Sant Mamet, Nostra Senyora de la Llet i un majestuós quadre que representava Sant Pau, amb una barba prominent i una monumental espasa. Totes foren objecte d'una edició gogística promoguda pel nostre patrici Ramon Ferrer i Parera, incloses en la col·lecció “Edició Vilanova” (6 sèries: 1947-1953). Històricament la capella ha restat molt silenciosa i poc visitada, doncs només el dia de la seva festivitat, el 19 de juny, s’hi acostaven els seus devots pagesos i mariners per celebrar-hi missa i cantar els goigs. De fet, és d'aquesta tradició que volem fer-ne esment, doncs hem trobat registrades 2 edicions del segle XVIII, 6 edicions del segle XIX, i 5 edicions del segle XX . Seguidament fem una breu descripció d’aquests exemplars.

Goig núm. 1

Goig núm. 2

Goig núm. 3

1.- Goigs en alabanza dels gloriosos martyrs S. Gervafi, y S. Protafi, venerats en la Capella de la Quadra de Darró, de Vilanova de Cubellas. **/BARCELONA: Per JAUME SURIA, al carrer de la Palla.** /La temàtica del text, que es repeteix en les edicions següents, descriu la història i els miracles dels dos sants milanesos martiritzats; acaba fent una referència a *Vilanova de Cubellas* (1702-1715).

*Germans Gervafi, y Protafi
Martyrs Benaventurats:
En la Cort del Rey de Gloria
fiau noftres Advocats.
Vilanova de Cubellas
queus ferveix ab devociò,
en una de las Capellas,
en la Quadra de Darró :
Siaulos, pues, Protectors,
guardantlos de tempeftats, &c.*

2.- Goigs en alabanza dels gloriosos martyrs S. Gervasi, y Protasi, venerats en la fua Capella de la Quadre de Darró, de Vilanova de Cubellas. **/BARCELONA: En la Eftampa dels**

Hereus de Barthomeu, y Maria Angela Giralte, en lo carrer de Sant Cayetano. /(1746-1765).

3.- Goitgs en alabansa dels gloriosos martyrs Sants Gervasi y Potrasi venerats en la sua capella de la Cuadra de Darró en Vilanova y Geltrú. **/sense peu d'impremta.** Encara es repeteix el mateix text, si bé, per acabar, ja s'esmenta *Vilanova y la Geltrú*. També canvia la xilografia que exorna els goigs i, encara, sobta com s'anomena *Potrasi* en lloc de *Protasi* (1860-1870).

*Germans Gervasi y Potrasi
Mártirs Benaventurats;
en la Cort del Rey de Gloria
siau nostres Advocats.
Germans Gervasi y Potrasi
Mártirs Benaventurats;
en la Cort del Rey de Gloria
siau nostres Advocats.*

4.- Goitgs en alabansa dels gloriosos martyrs Sants Gervasi y Potrasi venerats en la sua capella de la Cuadra de Darró en

Goig núm. 4

Vilanova y Geltru. /**sense peu d'impremta**. Molt semblant a l'anterior, però amb la capçalera lleugerament diferent (1862-1875).

5.- Goigt en alabansa dels gloriosos martirs Sants Gervasi y Potrasi, venerats en la sua capella de la Cuadra de Darró en Vilanova y Geltrú. /**Imp. de L. Creus**. /(1863-1870).

6.- Goigts en alabansa dels gloriosos martirs Sants Gervasi y Potrasi venerats en la sua capella de la Cuadra de Darró en Vilanova y Geltru. /**Imp. de L. Creus**. /orla i dos motius ornamentals diferents a l'anterior (1865-1875).

7.- Goig en alabansa dels gloriosos martirs San Gervasi y Potrasi, venerats en la sua capella de la cuadra den Darró en Vilanova y Geltrú. /**Vilanova: Imprenta de Magí Bertran**. / (1866-1872).

8.- Goigs en alabansa dels gloriosos mártirs Sants Gervasi y Protasi Venerats en la sua Capella de la Quadra d'en Darró, en Vilanova y Geltrú. /**Imp. de José A. Milá**. /Aquesta edició recupera la nominació de Sant Protasi. Acaba el text amb lleugers retocs lexicogràfics (1874-1886).

Goig núm. 5

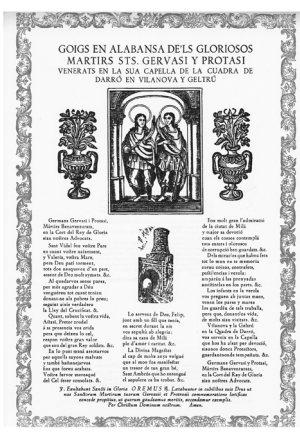
9.- Goigs en alabansa de'ls gloriosos mártirs Sts. Gervasi y Protasi venerats en la sua capella de la cuadra de Darró en Vilanova y Geltru /**Oliva de Vilanova, impressor, Casanova, 169: Barcelona.-MCMXV** /Canvia novament la xilografia, ornamentada per dos angelons. El text acaba, altre cop, amb lleugers canvis lexicogràfics. **1915**.

10.- Lloança dels gloriosos màrtirs milanesos que es veneren en llur Ermita de Vilanova i la Geltrú Sants Gervasi i Protasi -Goigs en llaor dels Sants Gervasi i Protasi /Text de J.A. Ricard Forment /xilografia R. Vives Sabaté /Música d'En Carles Marrugat i Romaní, i pintats a mà per R. Ferrer i Parera. /**Virella i Soler, imp. I" Edició Vilanova", 1947**.-Núm. 19 extraordinari (últim de sèrie).

*Puix fóreu ambdós germans
exemples d'alta virtut:
Gervasi i Protasi Sants,
doneu-nos gràcia i salut.
A la Quadra de Darró,
Vilanova i la Geltrú
bastia-us amb devoció
l'Ermita que anys ha ens hi lluu*

Goig núm. 6

Goig núm. 7

*essent. De petits i grans,
redós de pau, benvolgut : etc.
Salveu als braus mariners
del perill delss temporals
i als pacífics masovers
protegiu, que us són lleials.
També als invàlids feu sans,
Tornant-los la fortitud: etc.*

11.- Goigs en alabansa de'ls gloriosos martirs Sts. Gervasi y Protasi venerats en la sua capella de la cuadra de Darró en Vilanova y Geltrú /**R. Vives i Sabaté imprimí a la Rbla. de la Pau n. 18, de Vilanova i la Geltrú**. En la Col·lecció de GOIGS I COBLES de l'impressor, aquests porten el número 1101 / Dipòsit legal B.14392-**1981**. /El text i la xilografia és una còpia fidel dels goigs impresos per Oliva de Vilanova, a Barcelona, l'any 1915.

*Germans Gervasi i Protasi
Mártirs Benaventurats,
en la Cort del Rey de Gloria
siau nostres Advocats.
Vilanova y la Geltrú*

*en la Quadra de Darro,
vos serveix en la Capella,
que hos ha alsat per devoció,
siaunos doncs Protectors,
guardantnos de tempestats. &c.*

12.- Goigs en lloança de Sant Gervasi d'Adarró venerat en la seva capella marinera de Vilanova i la Geltrú i honorat per l'Agrupació Excursionista Talaia /text: Joan Sivill i Vergés / Dibuix ermita: Toni. /Antoni Sagarra i Mas realitzà aquesta **composició fotocopiada**. Col·lecció de l'autor, n.º 9. 20 d'abril del **1991**.

*Vos que teniu influència
Amb qui tot ho soluciona
pressioneu els vilanovins
a qui tant se'ls en dóna.
Llarg camí de Vilanova
que cap a mar ens acosta
i arribant a l'ermita vostra
s'hi gaudeix de fresca nova.
Som amics de la TALAIA
i no us volem pas cap mal
solamente que us en feu soci
i ens ajudeu a trovar local.*

13.- Facsímil de la primera edició coneguda, editada en motiu de l'exposició "Goigs del Penedès" segles XVIII-XIX celebrada a la Biblioteca-Museum Víctor Balaguer, del dia 1 de juny al 2 de juliol de 2000. /**Imprès a Gràfiques Kerpe**. Tiratge de 2000 exemplars. /**2000**.

MONEDAS DE CARLOS III

Josep Anton Moreno-Bedmar

Carlos III de España (Madrid, 20 de enero de 1716-Madrid, 14 de diciembre de 1788), llamado «el Político» o «el Mejor Alcalde de Madrid», fue rey de España desde 1759 hasta su muerte en 1788. Hijo de Felipe V, inició su reinado tras la muerte de su hermanastro Fernando VI (Utberg, 1966; Bergua Arnedo, 2001). En el siglo XVIII, la actividad minera en el Nuevo Mundo se incrementó sustancialmente (Cano Borrego, 2019). Además, la población prácticamente se duplicó entre 1742 y 1810 (Cano Borrego, 2019). En este contexto de bonanza económica se enmarcó el reinado de Carlos III. A diferencia del reinado de su hermanastro, que mantuvo una política monetaria totalmente continuista con la de su padre Felipe V (De Francisco Olmos, 2007; Sanz Platero, 2020), Carlos III implementó varias reformas monetarias (Sanz Platero, 2020). En el reinado de Carlos III se distinguen dos períodos desde un punto de vista numismático (Sanz Platero, 2020):

* El primer período (1760-1771) fue continuista con las acuñaciones de Felipe V y Fernando VI. Durante dicho período, en América se acuñaron las últimas monedas macuquinas y los columnarios [Figura 1A-C]. La ceca de Potosí (Bolivia) fue la última en adoptar esta tipología de los columnarios durante el reinado de Carlos III, acuñándose las últimas monedas macuquinas [Figura 1D-E y Figura 2A] en dicha ceca en el año 1773 (A.A.V.V., 2019; De Francisco Olmos, 2007).

* En el segundo período (1772-1788), prosperó la adopción de un nuevo numerario que mejoró el aspecto técnico de las piezas (Sanz Platero, 2020). La reforma numismática suprimió abruptamente la acuñación de los columnarios y la ya casi extinta moneda macuquina, siendo sustituida por reales con el busto del monarca en la moneda de plata [Figura 2B y D]. Esta reforma se aplicó tanto en la España peninsular como en las Indias (De Francisco Olmos, 2023). Esta importante reforma comenzó con la Real Pragmática de Aranjuez del 29 de mayo de 1772 (Cano Borrego, 2016a, 2021a). Las acuñaciones de busto iniciaron en el año 1772, comprendiendo todo el reinado restante de Carlos III (Serrera, 2015; A.A.V.V., 2019; Banco de México, 2021). La Pragmática de Aranjuez dio inicio a dichas acuñaciones con el objetivo de llevar a cabo una reestructuración total de la moneda castellana. Se ordenó la desmonetización de toda la moneda anterior y su sustitución por la nueva, que dificultaba en gran medida la falsificación. El objetivo durante este segundo período fue la unificación del monetario circulante, así como la eliminación de moneda circulante irregular y falsa (Cano Borrego, 2015a, 2021a). En el numerario de vellón también hubo un cambio sustancial en su tipología y ordenación, siguiendo los criterios antes comentados (De Francisco Olmos, 2007).

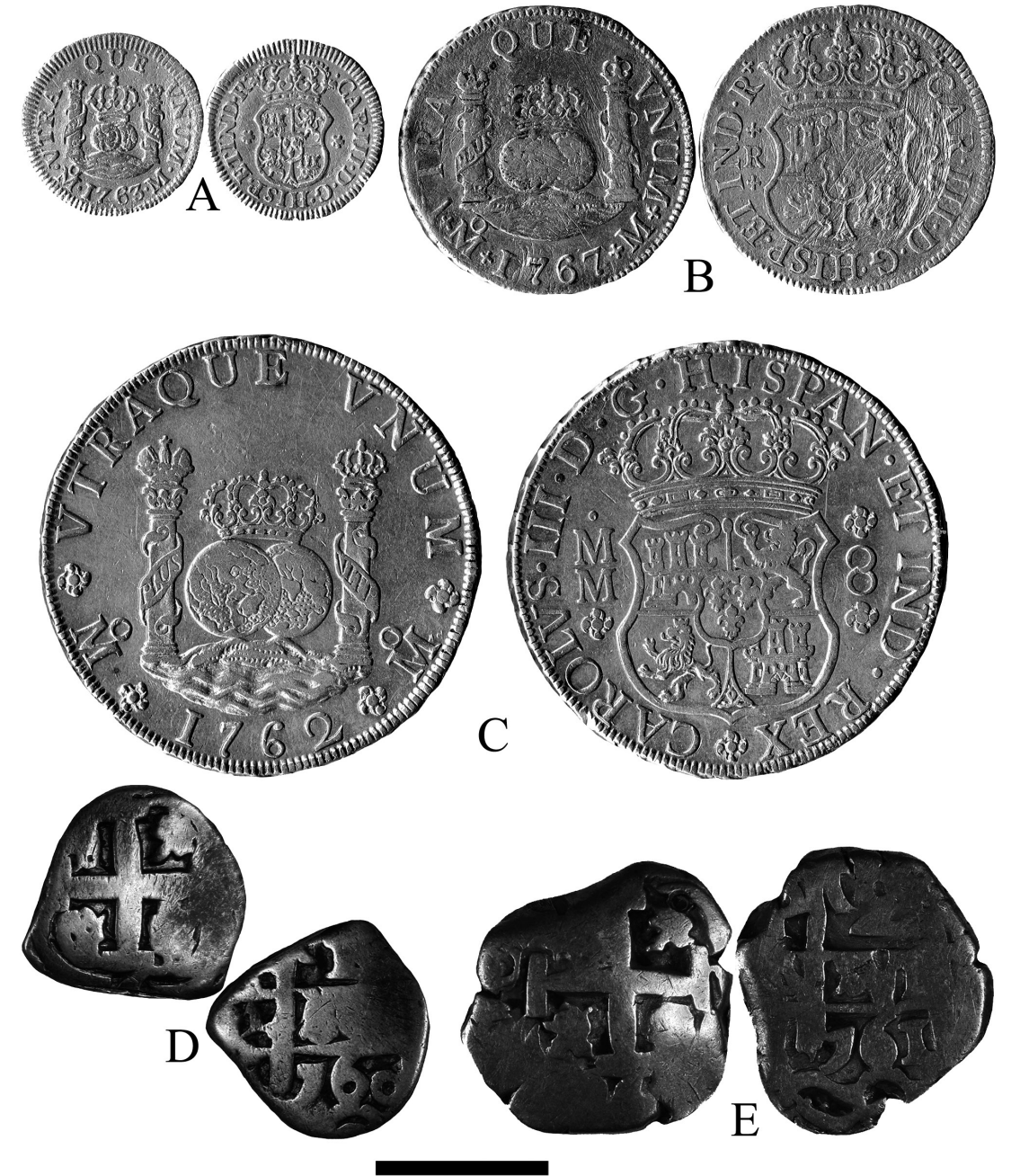

Figura 1. Columnarios y macuquinas de Carlos III. A: Medio real, 1763, México, 1.4 gramos de plata. B: Dos reales, 1767, México, 6.5 gramos de plata. C: Ocho reales, 1762, México, 26.9 gramos de plata. D: Un real, 1760, Potosí (Bolivia), 3.0 gramos de plata. E: Dos reales, 1761, Potosí (Bolivia), 6.1 gramos de plata. Todas las monedas son de la colección del autor. La escala gráfica es igual a 1 cm.

Acuñaciones americanas

En el Nuevo Mundo, hay que destacar las acuñaciones de busto de cecas como México (ubicada en la actual Ciudad de México) [Figura 2B], Lima (Perú) [Figura 2D], o la ceca de Potosí (Bolivia) [Figura 3A]. Durante los dos primeros años de las acuñaciones de moneda de busto, la casa de la moneda de México invirtió las iniciales del ensayador y la marca de ceca (Utberg, 1966; A.A.V.V., 2019) [Figura 3C, C1 y D], pero en otras ocasiones no hay inversión alguna [Figura 3B]. En la España peninsular, también se produjo el cambio del numerario de plata, con las acuñaciones anteriores a 1772 siendo continuistas con las de Fernando VI y Felipe V [Figura 4A], para posteriormente iniciar las acuñaciones de busto [Figura 4B]. Los retratos de Carlos III en los que se basaban las acuñaciones diferían entre las cecas del Viejo Mundo y del Nuevo Mundo (Serrera, 2015; Sanz Platero, 2020). En las cecas americanas, el retrato muestra un busto vestido

a la heroica [Figura 2D]: laureado, con lazo e ínfulas, y con manto real o clámide prendido con fíbula, cubriendo una coraza oculta de la que sólo se aprecia la hombrera protectora de cuero (Serrera, 2015). Estos dos tipos de retratos también se conocen como rey “civil” para las acuñaciones de España peninsular y rey “militar” para las acuñaciones americanas (De Francisco Olmos, 2007).

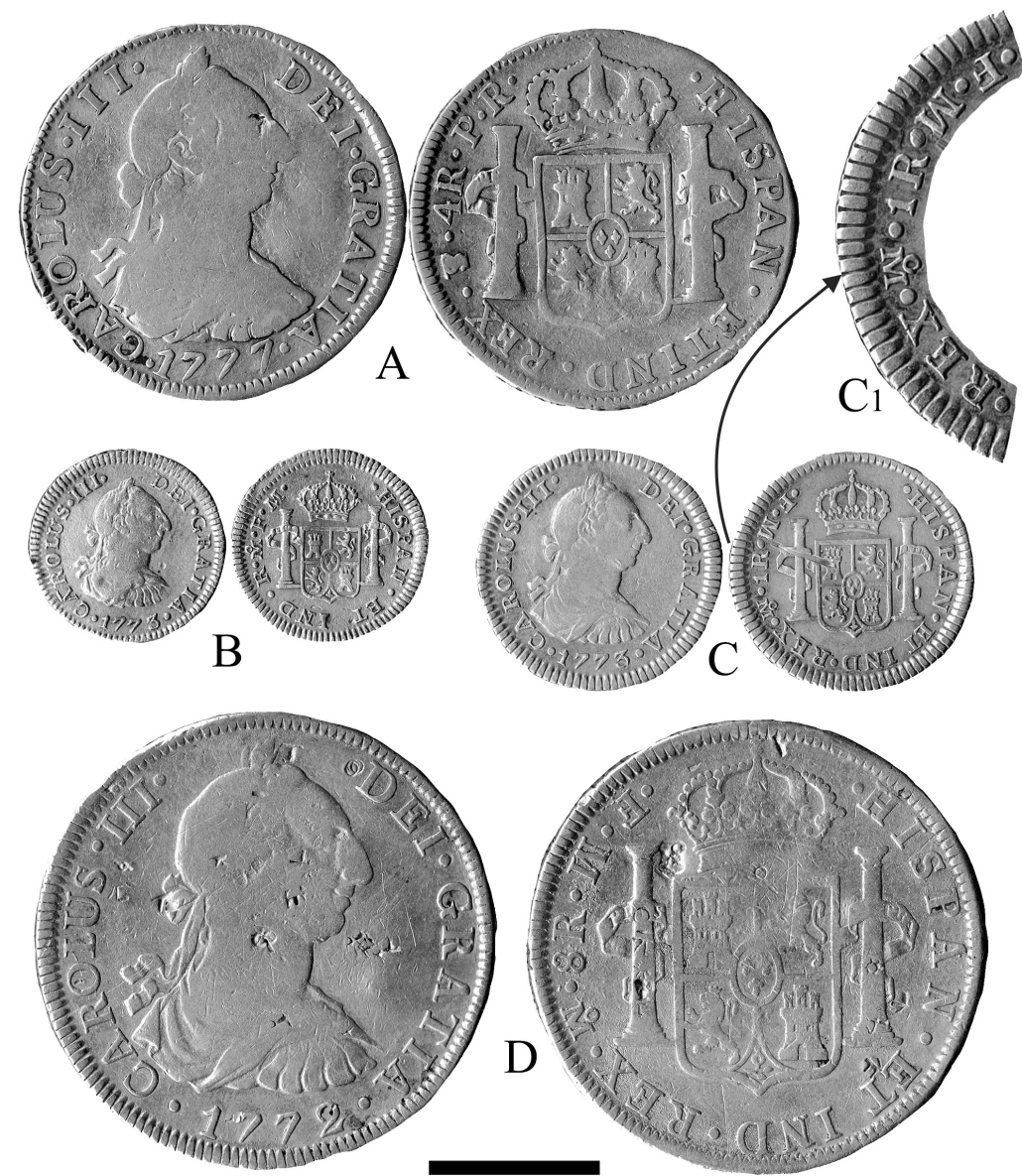
Error de acuñación: rotura de cuño

En la figura 2D se muestra una pieza de ocho reales acuñada en Lima (Perú), con una rotura de cuño, mostrándose un detalle de la misma en la figura 2D1. Este tipo de errores también se denominan agrietamiento o rotura del troquel (Jovel *et al.*, 2021). Las roturas de cuño son un error de acuñación bastante común debido a que la duración de un juego de cuños es relativamente baja (Dabbah, 2020). Con el uso, los cuños pueden agrietarse y, al seguir utilizándose, dejan en la moneda agrietamientos lineales como el visible en la figura 2D1. Cuando esto sucede, ya se ha superado la vida útil del cuño y este debe ser sustituido; de lo contrario, la grieta irá aumentando y expandiendo su tamaño (Dabbah, 2020).

Moneda de vellón

Carlos III también puso orden al numerario de vellón, iniciando este proceso con una ordenanza en el año

1770, mediante la cual la ceca de Madrid comenzó a acuñar moneda de un maravedí (Cano Borrego, 2015). Estas piezas iniciaron una tipología que tendría una gran continuidad hasta el año 1858 (A.A.V.V., 2019). En el anverso, se encuentra el busto del soberano a derecha, entre la marca de ceca y el valor, todo ello rodeado por la leyenda y la fecha. En el reverso, anepígrafo, aparece la cruz de Don Pelayo con tres flores de lis en su centro, cuartelada de castillos y leones, todo ello rodeado por una orla de laurel (Cano Borrego, 2015).

El 25 de septiembre de 1771, otra reforma del vellón implicó la acuñación de monedas de 1, 2, 4 y 8 maravedies (Cano Borrego, 2015), iniciándose las acuñaciones en el año 1772 en la ceca de Segovia (A.A.V.V., 2019). De esta reforma son las dos monedas de 2 y 4 maravedies que se muestran en la figura 2E y F. Finalmente, por Real Pragmática con fecha 5 de mayo de 1772, se ordenó retirar el numerario de vellón anterior (Cano Borrego, 2015), lográndose con ello homogenizar el circulante de vellón a la nueva tipología. Durante el reinado de Carlos III, se prohibió la acuñación de moneda de vellón por parte de otros reinos, restringiéndose la acuñación a la ceca de Segovia. Las pocas excepciones fueron algunas acuñaciones en las colonias y la moneda navarra [Figura 2C]. Carlos III acuñó moneda en Navarra como

Carlos VI (Bergua Arnedo, 2001; Cano Borrego, 2018). En la figura 2C se muestra una pieza de cobre de un cornado. El cornado o medio maravedí tiene una forma cuadrada [Figura 2C] (Bergua Arnedo, 2001).

Figura 2. Varios tipos de monedas de Carlos III: macuquina, monedas de busto y monedas de vellón. A: Cuatro reales, 1771, Potosí (Bolivia), 13.1 gramos de plata. B: Dos reales, 1776, México, 6.4 gramos de plata. C: Cornado, Navarra, 1.6 gramos de vellón. D: Ocho reales, 1778, Lima (Perú), 26.7 gramos de plata. D1: detalle de un área de la moneda que muestra rotura de cuño. E: Dos maravedies, 1778, Segovia, 2.3 gramos de vellón. F: Cuatro maravedies, 1781, Segovia, 5.0 gramos de vellón. Todas las monedas son de la colección del autor. La escala gráfica es igual a 1 cm.

Figura 3. A: Cuatro reales, 1777, Potosí (Bolivia), 12.9 gramos de plata. B: Medio real, 1773, México, 1.6 gramos de plata. C: Un real, 1773, México, 3.2 gramos de plata. C1: detalle de la leyenda con inversiones de parte de la misma. D: Ocho reales, 1772, México, con presencia de resellos chinos, 26.2 gramos de plata. Todas las monedas son de la colección del autor. La escala gráfica es igual a 1 cm.

Figura 4. Dos monedas de Carlos III acuñadas en la España peninsular: A: Dos reales, 1767, Madrid, 5.1 gramos de plata. B: Dos reales, 1784, Madrid, 5.3 gramos de plata. Ambas monedas son de la colección del autor. La escala gráfica es igual a 1 cm.

Circulación monetaria internacional de los reales de a ocho

La moneda de plata española durante el reinado de Carlos III seguía siendo altamente apreciada en todo el mundo especialmente en países como China, Japón o Corea (De Francisco Olmos, 2007). Estos países aceptaban las piezas de plata españolas como monedas de curso legal resellando las piezas (De Francisco Olmos, 2007; Moreno, 2008). En la figura 3D se muestra un real de a ocho acuñado en México con resellos chinos. Hay que tener muy presente que la moneda española era, en realidad, el principal producto de exportación de los dominios de ultramar tanto de forma legal como a través del contrabando (Cano Borrego, 2019). La moneda que se exportaba, por ser la mejor valorada en el extranjero, eran las piezas de plata de gran módulo, especialmente los reales de a ocho. Estas emisiones en las diferentes cecas americanas suponían en promedio más del 90% de las acuñaciones (Cano Borrego, 2019). Además del ejemplo anterior, de la circulación de la moneda española en países asiáticos, es también digno de mención que circuló en los territorios europeos

y sus colonias. Un caso que merece ser destacado es el de las colonias inglesas de Norteamérica, que también aceptaban los reales de a ocho en todas sus transacciones. Incluso tenían una denominación especial para ellos en sus territorios: *Spanish Dollar* (De Francisco Olmos, 2007, 2023). El estallido de la guerra de Independencia de los Estados Unidos de América (1775-1783) incrementó la necesidad de numerario argenteo en dicho país, empleándose la moneda española. Los colonos sublevados consideraban ésta última como la moneda de la nación, y ésta circuló sin resellar siendo de curso legal hasta 1857 por todo el territorio de los Estados Unidos (De Francisco Olmos, 2023). Tal fue la importancia de los reales de a ocho en los Estados Unidos de América que incluso hay varias teorías que asignan el origen del símbolo del dólar (\$) a estas piezas españolas (De Francisco Olmos, 2007, 2023; Cano Borrego, 2021b). Entre las diversas teorías, la más ampliamente aceptada es que el símbolo procede del acrónimo de "*pieces of eight*" (piezas de a ocho) o de "pesos" (Ps), dado que solía escribirse P8, /8/ o incluso PS. La superposición de estas diferentes formas de abreviar los reales de a ocho podría haber dado como resultado el símbolo utilizado para el dólar (\$) (Cano Borrego, 2021b).

La exportación masiva de moneda, especialmente de los reales de a ocho, estaba dejando al reino sin

numerario hasta tal punto que esto empezaba a ser problemático (Cano Borrego, 2016b). Debido a ello, se tomaron varias medidas para intentar tener un mayor control sobre la saca de moneda, como, por ejemplo, establecer controles aduanales en la España peninsular. Un ejemplo de ello es una Real Orden de 1780, que estableció un mayor control en aduanas como en las de Cádiz y Madrid (Cano Borrego, 2016b). Otra medida adoptada en el Nuevo Mundo fue la emisión de moneda feble, de bajo valor facial (Cano Borrego, 2019). La moneda feble era de uso común por parte de la población y mucho menos codiciada en el extranjero, logrando así una mayor retención del numerario en los dominios de ultramar (Cano Borrego, 2019).

Las dos devaluaciones secretas durante el reinado de Carlos III

Durante el reinado de Carlos III tuvieron lugar dos devaluaciones secretas de la moneda que se acuñaba en el Nuevo Mundo. Gran parte de las ganancias resultantes de las devaluaciones de la moneda permitió financiar la modernización de ésta durante su reinado en las casas de moneda americanas (De Francisco Olmos, 2023). La primera devaluación tuvo lugar por Real orden reservada el 18 de marzo de 1771, cuando se decidió rebajar la moneda de plata a una ley de 10 dineros y 20 granos y poco después, el 28 de marzo, se

determinó rebajar la ley de la moneda de oro de los 22 quilates a los 21 quilates, una ley que deberían tener ya todas las monedas que se acuñaran en las Indias a partir del 1 de enero de 1772 (De Francisco Olmos, 2023). Los altos funcionarios de las diferentes casas de moneda americanas tuvieron que jurar mantener en secreto dichas alteraciones de la ley de las monedas (De Francisco Olmos, 2023). Esta primera operación de devaluación secreta pareció tener bastante éxito y debido a que tras ella España sufrió importantes presiones económicas (por ejemplo, por guerras), Carlos III decidió emplear la misma estrategia 15 años después (De Francisco Olmos, 2023). En realidad, el éxito de la primera devaluación fue relativo pues esta rebaja fue rápidamente detectada por los países extranjeros (Cano Borrego, 2021a). Mediante Real cédula reservada de 25 de febrero de 1786 Carlos III llevó a cabo una segunda devaluación exigiendo las mismas medidas de secreto y juramentos que en 1771 (De Francisco Olmos, 2023). La moneda americana volvió con ello a perder metal fino y los países extranjeros detectaron rápidamente también esta segunda devaluación (Cano Borrego, 2016a y 2021a). A pesar de ello los reales de a ocho continuaron siendo la moneda internacional más apreciada en los mercados internacionales, tal como acabamos de ver anteriormente (Cano Borrego, 2021a; De Francisco Olmos, 2023).

Referencias

- AA.VV., 2019. Numismática Española. Catálogo de todas las monedas emitidas desde los Reyes Católicos hasta Felipe VI. 1474 a 2020, Barcelona. Edita Áureo y Calicó. 575 pp.
- Banco de México, 2021. Historia de la moneda y del billete en México. 41 pp.
- Bergua Arnedo, J., 2001. La Casa de los Borbones en la moneda en Navarra. 213-230. Museo de Navarra, Pamplona. 384 pp.
- Cano Borrego, P.D., 2015. La reforma de la moneda de vellón en el reinado de Carlos III. Numismático digital, 4 de noviembre, 3 pp.
- Cano Borrego, P.D., 2016a. Las devaluaciones secretas en la ley de la moneda nacional durante el reinado de Carlos III. Numismático digital, 113, 6 pp.
- Cano Borrego, P.D., 2016b. Disquisiciones sobre la saca de moneda a finales del reinado de Carlos III. Numismático digital, 113, 1: 14-42.
- Cano Borrego, P.D., 2018. La moneda navarra en el siglo XVIII. Revista Numismática Hécate, 5: 118-129.
- Cano Borrego, P.D., 2019. La moneda y la circulación monetaria en Nueva España en el siglo XVIII. Oro información. 10 pp.
- Cano Borrego, P.D., 2021a. Documentación sobre las devaluaciones secretas de la moneda nacional en Lima en el Archivo General de Indias. Gaceta Numismática, 202: 59-69.
- Cano Borrego, P.D., 2021b. El origen español del símbolo de Dólar. Revista Digital Bimestral UNAN Numismática, 7(42): 37-44.

- Dabbah, A., 2020. Errores de acuñación en la amonedación nacional (1881-2016). IFINRA (Instituto Federal de Investigadores Numismáticos de la República Argentina), 113 pp.
- De Francisco Olmos, J.M., 2007. Propaganda política en la moneda de los Borbones (1700-1868), VI Jornadas sobre Documentación Borbónica en España y América (1700-1868), Madrid, 177-234.
- De Francisco Olmos, J.M., 2023. La devaluación secreta de la moneda por Carlos III: el uso de la vía reservada. Revista de Humanidades, 49: 239-259.
- Jovel, R., Barillas, L., Recinos, R., Safie, A., Zelaya, I., 2021. El Salvador: errores en monedas. Asociación Numismática Salvadoreña (ANUSAL). 103 pp.
- Moreno, J.A., 2008. Un real a ocho de Carlos III resellado. Butlletí de la Penya Filatèlica. Societat de Col·leccionistes, 37: 6-7.
- Sanz Platero, D., 2020. Adaptación y cambio de la moneda española en los siglos XVIII al XIX. Del antiguo régimen a los sistemas políticos constitucionales. La Albolafia: Revista de Humanidades y Cultura, 20: 55-74.
- Serrera, R.M., 2015. La introducción de la "moneda de busto" en España e Indias: la real pragmática de 29 de mayo de 1772. Revista de Estudios Extremeños, 71(3): 1973-1990.
- Utberg, N.S. 1966. The Coins of Colonial Mexico 1536-1821 and the Empire of Iturbide 1821-1823, 104 pp.

ELS MESOS QUE VINDRAN

Aquest any 2024 és any d'Exposició Filatèlica a la nostra entitat i la fem amb la intenció de mantenir l'essència fundacional de la nostra Societat. Aquest any arribarem a la número 43 i, tal com ja vam fer el l'edició de fa dos anys, serà d'exhibició per continuar posant en relleu el filatelista qui gaudeix i aprèn amb la seva col·lecció de segells, sense cap condicionant. Com sempre també intentem emmarcar les nostres exposicions en alguna efemèride o fet de rellevància local. Aquest any s'escau una d'aquestes efemèride que no podem deixar en l'oblit: el bicentenari del naixement de Víctor Balaguer i Cirera. Amb la nostra exposició volem adherir-nos a les celebracions que es fan i es faran a la ciutat per celebrar-ho i que comptaran com a acte principal amb la reobertura de la Biblioteca Museu Balaguer, el 6 de juliol.

La biografia de Víctor Balaguer és coneguda per tots: va ser diputat a Corts representant Vilanova i la Geltrú, Catalunya i Espanya, va ser ministre d'Ultramar i de Foment, escriptor, periodista, historiador i mecenes cultural. El que potser no és tant conegut i cal posar en relleu, sobretot pels filatelistes, és que durant un temps va ser director de Correus.

Per posar de relleu aquesta efemèride hem demanat a Correus un mata-segells especial que en farà esment tot reproduint la signatura de Don Víctor. Aquest mata-segells serà utilitzat en la oficina temporal de Correus que tindrem instal·lada en el nostre local el dia de la inauguració de la exposició, el divendres dia 8 de novembre. Així mateix promourem l'edició d'un nou segell tipus personalitzat dedicat a D. Víctor i al seu bicentenari i editarem un sobre commemoratiu

i un díptic, amb la relació d'expositors, també per l'ocasió.

Volem també recordar que la imatge de Víctor Balaguer ja figura en un mata-segells especial de 1984 que la Penya Filatèlica va demanar per commemorar el centenari de la Biblioteca Museu.

Esperem veure-us durant l'exposició filatèlica d'enguany i que gaudiu de les col·leccions que s'hi presentaran.

QUÈ EN SABEM DE VÍCTOR BALAGUER?

Montserrat Comas Güell

A Vilanova i la Geltrú el nom de Víctor Balaguer apareix amb relativa freqüència a la ràdio, a la televisió, potser en una conversa, però tot i així, sovint la seva aportació política i sobretot cultural ens queda perduda en una nebulosa. I és una llàstima perquè li devem bona part de la nostra percepció identitària a la qual va dedicar els anys de joventut fins, aproximadament, la seva incorporació professional a la política. Intentaré, doncs, presentar-lo des dels dos eixos principals de la seva biografia: la història cultural catalana de bona part del segle XIX i, la política espanyola com a procurador i defensor dels interessos catalans.

Projecte cultural

Víctor Balaguer neix a Barcelona el 1824 i ben aviat es compromet activament amb el món cultural. Escriu les seves primeres obres, col·labora amb periòdics i destaca per la seva capacitat narrativa que s'apropava als interessos generals. Al seu món literari va introduir-hi una figura que no l'abandonarà mai més: Llätzer, el lema del qual, *Surge et ambula* (aixeca't i camina) inscriurà molts anys després a la porta de la Biblioteca Museu Balaguer. Per a ell, aquest personatge bíblic representa el nucli del que pretenia el moviment de la Renaixença al qual ell va contribuir-hi notablement: la urgència de desvetllar una societat mitjançant la llengua i la seva cultura. El 1867 dedicava un poema a la figura de la Morta-Viva un fragment del qual deia:

Allí, dormida a l'ombra d'humil trespol de palla,
Als ecos carinyosos de popular rondalla,
A un altre temps millor,
Entre daurats ensomnis d'amor i juvenesa,
Volava la teva ànima, en triple foc encesa,
De Fe, Pàtria i Amor.

Fe, Pàtria i Amor el lema dels Jocs Florals de 1859 a la recuperació dels quals Víctor Balaguer va tenir-hi un paper principal. Fou el primer Mestre en Gai Saber.

Balaguer tenia el país al cap i va saber usar els seus recursos estilístics per mostrar als seus conciutadans quina era la seva història i els seus senyals d'identitat. El 1857 va publicar el poema, *A la verge de Montserrat* i ell mateix adoptava el pseudònim del *Trovador de Montserrat*. Una mare de Déu que Balaguer la fa protectora del tots els catalans; serà més tard quan s'identificarà amb els cristians. Uns anys abans, el 1853, publicava el llibre *Bellezas de la historia de Cataluña*, un recull de les conferències —*lecciones* en deien— que havia dictat a la Sociedad Filarmónica i que ell mateix definia així: «Sin ser, pues, una historia mi obra será un guia seguro para estudiar nuestra historia.» Efectivament, entre el 1860 i el 1863 complia amb objectiu d'estudiar la nostra història i publicava la *Historia de Cataluña y la Corona de Aragón*.

Paral·lelament i com a conseqüència d'aquestes lliçons, l'ajuntament de Barcelona el nomena Cronista de la ciutat i rep l'encàrrec de posar nom als nous carrers de l'Eixample planificat per l'edifici Cerdà. I la capital de Catalunya, amb els seus carrers, va esdevenir l'inventari i mapa dels llocs i de les administracions de la Corona d'Aragó reivindicada per Balaguer. Una decisió insòlita i única perquè el creixement d'una ciutat es convertia al mateix temps en record i reivindicació. Malgrat el risc de reiteració, cal recordar que els noms dels carrers que creuen l'Eixample: Còrcega, Rosselló, Provença, Mallorca, València que constitueixen la corona d'Aragó que es regia per les administracions del Consell de Cent, la Diputació del general, i la gran Via de les Corts

Catalanes. Al seu votant i a dreta i esquerra trobem els noms de Borrell, Urgell, Ausias Marc, Ali Bey i encara Sicília, Cerdanya, Nàpols sense oblidar la importància de la Marina o de la Indústria. És a dir, Víctor Balaguer va aconseguir projectar cap el futur el passat històric de la societat democràtica més antiga del Mediterrani que al segle XIII va crear un parlament al qual quedava subjecte el rei. Aquest serà l'objectiu de Balaguer: la defensa d'una societat liberal que tenia profundes arrels en aquell parlament medieval. A las *Bellezas de Cataluña* va deixar escrit que «La historia de Cataluña, desgraciadamente es hoy no olvidada sino desconocida, desconocida del todo, criminalmente desconocida.» Amb la defensa constant de la Corona d'Aragó no pretenia res més que contrastar i lamentar que la construcció d'Espanya s'hagués fonamentat en una societat feudal i no pas en la democràtica —en terminologia actual— catalanoaragonesa que, com s'acaba de dir, disposava de Parlament.

Balaguer va anar escampant arreu dels seus escrits, fossin poètics o en prosa, aquesta necessitat urgent de saber d'on procedeix la nostra història i en conseqüència la nostra cultura. Durant la dècada dels anys cinquanta del segle XIX va presentar el que per a ell havien de ser els llocs simbòlics, una tasca que, en bona mesura, uns anys abans havia iniciat el seu admirat Pau Piferrer autor dels volums dedicats a Catalunya a *Recuerdos y bellezas de España* (1839). Don Víctor sap estirar aquest fil i aconsegueix que la història i el present esdevinguin un fil de continuïtat guiat pels valors inherents als catalans: la llibertat i el progrés.

Eren els anys d'inici de les línies de ferrocarrils i, com era habitual a Europa, també aquí es va iniciar la publicació

de guies de viatge en tren. El nostre protagonista va publicar-ne algunes: de Barcelona a Martorell; de Barcelona a Arenys o Barcelona a Terrassa i com solia ser habitual en ell aprofitava aquest gènere senzill per vincular les històries respectives de cada població amb el tarannà tòpic dels catalans: treballadors, liberals... Un bon exemple és el dedicat a Terrassa i Sabadell perquè crea una línia contínua entre l'origen i factura de les esglésies romàniques amb el simbòlic conjunt industrial quant a la laboriositat catalana. Un altre llibre que va contribuir a aquest recorregut simbòlic és *Cuatro perlas de un collar* (1853). Unes perles que son Ripoll que simbolitza l'origen; Poblet, on descansen els monarques catalans; Santes Creus, on reposen nissagues civils com els Montcada i finalment Sant Cugat, mostra de l'art gòtic i on es va conèixer la impremta. Balaguer vincula territori amb compromís polític dels diferents estaments civils: origen, noblesa, societat civil i progrés. Evidentment la tria del número quatre ens suggereix els quatre pals de la senyera i el poema balaguerià *Los cuatro pals de sang* en el qual s'identifiquen amb el «penó de les quatre llibertats» i que son: el dret, la llibertat, la justícia i la indústria. El poema lamenta que a causa dels diferents moments històrics, se n'hagin perdut els tres primers per la qual cosa crida a no deixar-se prendre el quart: la indústria. Un poema que va tenir repercussions al llarg de la seva vida a causa de la tornada «Ai, Castella castellana / no t'hagués conegut mai.».

De ben jove va compaginar la literatura amb la política i es va implicar amb el moviment revolucionari contra la monarquia d'Isabel II, fet que el va dur a l'exili el 1865 i el 1867. Fou aleshores quan va entrar en contacte amb Frederic Mistral i el moviment felibritge, és a dir el grup de poetes provençals. La Revolució de setembre

de 1868 el va convertir en president de la Diputació de Barcelona i l'augment del compromís polític que poc després el convertia en diputat a les Corts espanyoles pel districte de Vilanova i la Geltrú. Malgrat tot, la seva tasca literària va seguir el seu curs amb la publicació d'algunes obres importants dins el marc simbòlic que ell anava creant, com per exemple *Don Joan de Serrallonga* de 1858 i que el 1868 va convertir en obra teatral.

La política dins la qual va mostrar compromís i capacitat de lideratge va situar-se en el centre de l'activitat a la qual s'hi dedicà de forma professional. Malgrat tot, i en coincidència amb l'arribada de la Restauració borbònica, els anys 1875, 1876, 1879 va fer una nova aportació a la literatura catalana amb la publicació de les *Tragèdies* que van influir notablement en Àngel Guimerà com ell mateix reconeixia en algunes de les cartes que li va adreçar. Una vegada més ens apareix Balaguer com a impulsor d'iniciatives transformadores perquè fins aquelles obres, el teatre català no havia assolit encara la categoria que correspon a una cultura literàriament sòlida. D'alguna manera i de forma molt esquemàtica, podem entendre que la primera etapa constructora de Balaguer quedava pràcticament tancada. Només al final de la seva vida va recuperar-la amb el poema llarg *Lo Romiatge de l'ànima*, el 1891 i amb *Los Pirineus*, (1892) trilogia teatral entorn els mites pirinencs que el compositor Felip Pedrell va convertir en òpera el 1902.

La política

Entrem ara al segon eix de l'activitat de Balaguer: la política. De ben jove s'incorpora a les files del Partit progressista i n'esdevé un actiu poderós. La seva

participació com a corresponsal del diari *El Telégrafo* a la guerra d'Itàlia el 1859 i el 1865, i el coneixement que se'n derivà enfortirà els seus arguments polítics al costat del general Joan Prim. El durà, com hem vist, a l'exili i a la participació en l'enderrocament d'Isabel II el setembre de 1868. El 1869 va accedir a la presidència de la Diputació de Barcelona i immediatament a l'escó de diputat a les Corts Espanyoles. El seu pes polític el va dur a formar part de la comissió que, després llargs i complexos debats, va viatjar a Itàlia per acompanyar al futur rei Amadeu I (1870-1873) en el seu viatge a Espanya. Un rei que formava part de la casa de Savoia la qual, segons l'ideari balaguerià, tenia un entorn liberal propici per als canvis polítics que es pretenien i que l'assassinat de Prim va fer descarrilar en bona mesura.

La inestabilitat generada amb la mort del general va acabar amb la curta monarquia italiana d'Amadeu I que va haver de retornar a Itàlia arran de la proclamació de la I República espanyola el febrer de 1873. Balaguer, que ja havia tastat el ministeri d'Ultramar durant uns mesos el 1871, s'incorpora de ple en la política espanyola i es converteix en representant del moviment liberal i ferm protector dels interessos, sobretot econòmics, de Catalunya. Defensor incansable del proteccionisme va tenir un paper central en els afers catalans mitjançant una estreta relació amb les gran fortunes vinculades a l'economia ultramarina a Cuba i Filipines com els Comilles, Samà, Gumà...

Posteriorment, en un parell de curtes ocasions, va accedir als ministeris de Foment (1872) i d'Ultramar (1874). Però serà amb l'arribada de la Restauració borbònica —amb la qual va participar i fomentar—,

quan Balaguer progressivament iniciarà una transformació ideològica important. Un dels períodes més importants de la seva carrera política és la del darrer període al ministeri d'Ultramar entre 1886 i 1888 i també quan, especialment a finals dels anys 1890, intenta aplicar l'estratègia d'abast cultural que havia viscut a Catalunya a la resta de l'Estat, especialment fomentant els Jocs Florals a Galícia o Andalusia, que diuen implícits una forta càrrega política que havia de conduir a una mena d'organització regionalista d'Espanya. Incapaç d'entendre i seguir els moviments nacionalistes catalans, el seu projecte d'una Catalunya forta culturalment i econòmicament dins un pretès Estat Liberal, es feia cada vegada més difícil també perquè l'anomenada febre d'or arribava a la seva fi. També ell mateix, amb el pas dels anys, va anar perdent la centralitat que havia tingut fins aleshores. Malgrat tot, va poder fer realitat un projecte de gran abast: la creació de la Biblioteca Museu Balaguer a Vilanova i la Geltrú.

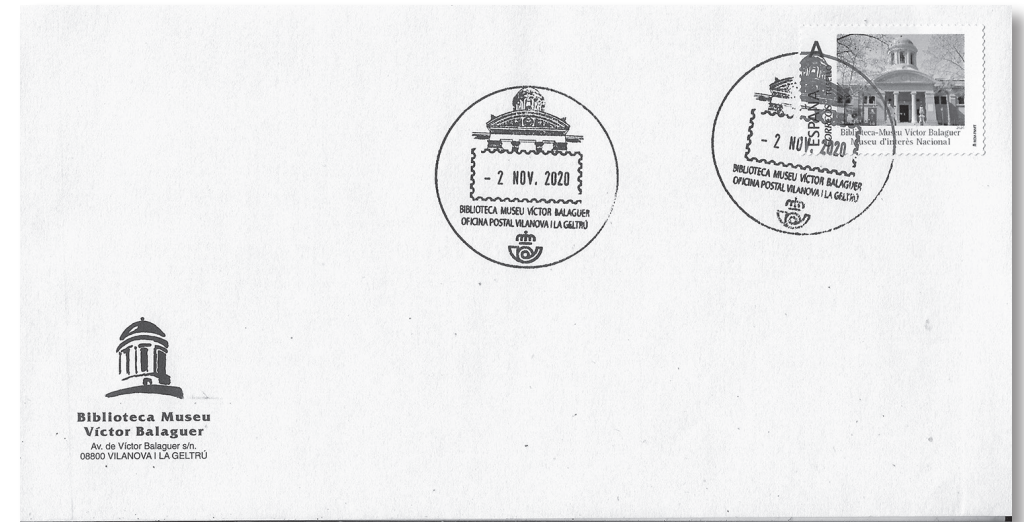
Vilanova i la Geltrú

El districte electoral de Vilanova i la Geltrú durant molts anys tingué Balaguer com a cap de files. La seva implicació en la transformació de Vilanova i la Geltrú va tenir una gran influència sobre les principals i protegides fortunes locals com les de Ferrer-Vidal, família Samà, Francesc Gumà, Ferrer Ferret entre altres. Unes fortunes que responien als favors que rebien del nostre protagonista amb el suport incondicional a la candidatura política de Balaguer. Quan els anys vuitanta Balaguer és al punt més alt de la seva popularitat política, emprèn el que serà el seu llegat permanent perquè tanca, ara sí definitivament, la seva planificació organitzativa a la que ens hem

referit al començament. Fa una estona s'ha dit que don Víctor tenia el país al cap i que va anar construint alguns dels referents que han arribat del tot consolidats fins els nostres dies, paisatge simbòlic, personatges mitificats, administracions catalanoaragoneses com a referents i home fort enmig dels prohoms vilanovins, el 1881 —segons diu la tradició— arran de la mort de la seva esposa Manuela Carbonell decideix concloure el seu projecte cultural amb un centre de caràcter nacional: la Biblioteca Museu Balaguer.

La ciutat de Vilanova i la Geltrú, amb les seves fàbriques, la iniciativa del tren, el paper important

de l'Ateneu i altres organitzacions socials, se li presenta com un laboratori perfecte per demostrar que una societat liberal no pot progressar sense un ben planificat ensenyament tècnic, una biblioteca oberta a tothom —és la primera que no demana als usuaris formar part de cap entitat— i un museu que mostri l'abast de l'univers artístic i cultural. Per crear el necessari estat d'opinió favorable a la seva gran aportació, encomana a Josep Coroleu la *Historia de Villanueva y Geltrú* publicada el 1879 amb un pròleg —imprescindible— de Balaguer mateix. Un pròleg que recull els tòpics que molts anys abans, durant les publicacions de *Las Bellezas de Cataluña*, *Las Calles*

de Barcelona i sobretot *La Historia de Cataluña y de la Corona de Aragón*, havia sabut incorporar a l'ideari popular i que defineixen els catalans com a liberals, treballadors, fidels al seu país i a les seves llibertats. Així, doncs, els vilanovins també seran ciutadans fidels a la llibertat i al progrés que, quan ha convingut, han respost unànimament al crit del somaten. Per a Víctor Balaguer la ciutat de Vilanova: «Nunca jamás tampoco se apagó la antorcha del saber de esta población, desde sus primeras escuelas hasta las muchas que hoy tiene, secundadas aun en mas altas esferas por patrióticas asociaciones, por un periódico que cuenta 33 años de vida (...) y por un Ateneo científico y literario. Diríase que las sombras de Jaime I el Conquistador (...) han velado y continuan velando para que no se estinga nunca en su seno el fuego de la libertad y de la ciencia.»

Reivindica la importància de la història local pròpia com una eina que permet escriure «la historia de Cataluña, la historia del pueblo catalan, de sus naturales y de sus instituciones, no la de sus reyes y de sus guerras unicamente, como generalmente se ha venido haciendo hasta ahora.» La *Historia de Villanueva* es publica enmig dels anys de la gran transformació de la vila: prolongació de la Rambla Principal, acabament de la façana de l'església de Sant Antoni, l'arribada del tren, la construcció de l'escorxador, l'Exposició Regional de 1882 i alguna altra que se'ns escapa. La publicació de la història de Vilanova tenia un objectiu: fer conèixer els antecedents històrics i humans del territori damunt el qual s'havia de planificar un nou concepte d'estructura ciutadana culturalment i econòmicament. Josep Coroleu serà nomenat el 1880 cronista de la ciutat tal com ho havia estat Víctor Balaguer de Barcelona arran, també, d'una història de Catalunya.

Si fem un repàs ràpid a les principals transformacions de la ciutat arribarem fàcilment a la conclusió que fou el resultat d'una profunda planificació ja que entre aproximadament 1875 i 1889 la ciutat canvia de dalt a baix. Malauradament, però, la greu crisi econòmica durà la ciutat a una situació de precarietat que en bona mesura es salvarà el 1902 quan la fàbrica Pirelli s'instal·la a la ciutat gràcies, entre d'altres motius, a la seva capacitat dels equipaments creats fins aleshores.

La Biblioteca Museu Balaguer

Al centre de la planificada transformació cal situar la Biblioteca Museu Balaguer que té clarament la voluntat de ser un equipament nacional. Eduard Toda, se n'adonà aviat i va deixar escrit en una carta l'agost de 1886 que era el Museu Nacional de Catalunya. Per primera vegada es construeix específicament un edifici per a les funcions de Biblioteca i de Museu. Per primera vegada un únic equipament reunia el conjunt del saber i de l'univers proper i llunyà. El mon sencer podia ser representat dins les parets de la Fundació balagueriana l'esperit de la qual va entendre l'esmentat Toda que va proveir-la de fons orientals. Per primera vegada, també, la biblioteca s'obria a tothom que en volgués fer ús sense necessitat de formar part de cap entitat o societat. La magnitud del projecte afavorí que artistes, escriptors, polítics i filantrops lliuressin obres i manuscrits per a la consolidació de la biblioteca. De les sales del Museu n'acabarà naixent l'Escola d'Arts i Oficis una de les tres primeres creades a l'Estat Espanyol.

Sovint es defineix Balaguer com a col·leccionista, però ni la construcció de la Biblioteca Museu i, naturalment, ni el seu promotor, ni els seus fons s'han de relacionar

amb l'afany d'un col·leccionista, perquè l'objectiu no era una acumulació sistemàtica d'objectes i llibres de determinades característiques, sinó la millora de la societat tant a nivell cultural com polític. Ell mateix ho definia al bibliotecari Joan Oliva en una carta de l'any 1886: «Lo que más me preocupa es nuestra Biblioteca-Museo que será un día la mejor joya de Cataluña, y que ha de dar la felicidad y el porvenir de cuantos se consagren a ella. Será fuente de riqueza, no le quepa duda, para muchos, si se chiflan un poco.»

Com a conclusió reproduïxo un fragment d'un poema de 1860 on Víctor Balaguer es defineix sí mateix i manifesta la voluntat ordenadora que acabem de reivindicar:

Veniu a mi, si voleu
saber històries passades.
Jo vos contaré les glòries,
les conquestes, les hassanyes
que alcançaren vostres pares
sota el penó de les barres,
quan, per la mar i la terra,
victoriós sempre el portaven,
conquistador de realms
i guanyador d'encontrades;
que n'és rica nostra història
en fets, en lletres i en armes,
i jo só lo trobador
de les glòries de ma pàtria.
—Ves-te'n a contar als altres
tes històries i antigalles.
Mala fi faça el poeta
Que sols nos conta rondalles!

(agost de 1860)

SEGELLS PENEDESENCES

El dia 21 d'octubre de 2023 es va presentar el tercer i darrer segell, del tipu "Tu sello", commemoratiu del centenari de les curses organitzades per la Societat automobilística vilafranquina Penya Rhin. En aquesta ocasió es commemorava el centenari del 3r Gran Premi. La novetat més important d'aquesta tercera cursa va ser que es va decidir fer la sortida en grup per primera vegada a l'Estat Espanyol, i una de les primeres a Europa, la qual cosa va representar una novetat i un nou procediment per les properes curses. Els cotxes es van alinear de dos en dos, segons sorteig, i després d'una primera volta neutralitzada darrera del cotxe del comissari, tots van prendre la sortida plegats i a màxima velocitat. Es van inscriure un total de 17 cotxes de cinc països europeus diferents, Espanya, França, Itàlia, Alemanya i Anglaterra, però solament van prendre la sortida onze ja que el altres sis no es van presentar. El segell que aquí es reproduïx mostra la imatge del cartell publicitari d'aquell III Gran Premi de "voiturettes". Així mateix hem volgut reproduir la imatge del sobre circulat en el que es va aplicar el mata-segells turístic de Vilafranca del Penedès el dia del centenari.

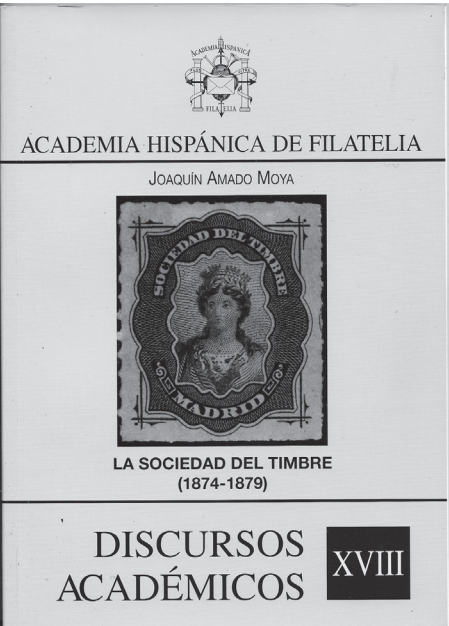
EL FONS DE LA NOSTRA BIBLIOTECA-24

Academia hispánica de Filatelia,
Discursos académicos XVIII
Títol: La Sociedad del Timbre (1874/1879)
Autor: Joaquín Amado Moya
Edita: Comisión de publicaciones de la Academia
Hispánica de Filatelia
Imprimex: Gráficas 82, Madrid
Tipus de suport: Llibre
Idioma: castellà
112 pàgines

Els "Discursos Académicos" son una de les publicacions bàsiques de la "Academia Hispánica de Filatelia", juntament amb la revista "Academus". L'acadèmia fou creada oficialment l'any 1978 i des de llavors porten més de 50 discursos publicats. La seva primera seu fou a Barcelona i molts dels prestigiosos filatelistes que promogueren la seva creació eren catalans. Eren temps que la filatèlia catalana era puntera i va contribuir a prestigiar a la filatèlia espanyola. Per aquesta vinculació, creiem important divulgar la història de la gestació, evolució i realitat de l'Acadèmia. Podríem simplement posar un enllaç però hem cregut que és molt millor reproduir l'escrit sobre la seva història que apareix que la pròpia pàgina web de l'Acadèmia. Així doncs seguidament trobareu aquest escrit que la mateixa Acadèmia ens ha permès reproduir.

LA IDEA DE CREAR UNA ACADEMIA DE FILATELIA

La idea que inspiró la creación de una Academia de Filatelia surgió en el II Congreso Filatélico

Nacional, celebrado en Barcelona en mayo de 1930. La iniciativa, propuesta por Pedro Monge Pineda, uno de los grandes eruditos de la filatelia española, habría de esperar hasta 1978 para cristalizar en gozosa realidad. La constancia de su promotor logró que en el III Congreso Nacional de Filatelia, celebrado en 1950 con motivo del Centenario del sello español, se designase una comisión gestora integrada por personalidades tan relevantes como el propio Monge, José María Francés, Manuel Gálvez, Vicente Juan Senabre, Antonio de Guezala, Ramón Ruiz de Arcaute, Ángel Carrasco, el doctor Trino Maciá, José Majó Tocabens, Tomás Monclús, Salvador Palau Rabasó, Antonio Roig y Francisco del Tarré. Fue elegido presidente indiscutido Pedro

Monge, y secretario el doctor Trino Maciá, quienes redactaron los estatutos y el reglamento, textos que fueron sometidos a la asamblea nacional, celebrada en Murcia en 1954, que los aprobó. La documentación tramitada en el entonces Ministerio de Educación Nacional, desde donde fue remitida al Gobierno Civil de Barcelona para su información, no obtuvo el dictamen favorable por razones totalmente ajenas a la Filatelia. Lejos de arredrarse, Monge, apoyado por el nuevo secretario, Juan de Linares, formó en 1960 una asociación integrada por todos los periodistas filatélicos con sección fija en la prensa barcelonesa y en las revistas especializadas, que sí alcanzó de la autoridad competente el reconocimiento legal y vio la luz con el nombre de Asociación Hispánica de Publicistas Filatélicos y Numismáticos (AHPFN). En ese empeño, sin ver coronada su nueva obra, moría en 1965 Pedro Monge.

No obstante, a partir de la AHPFN se revitalizó la iniciativa de creación de la Academia. La celebración en Madrid de “Espamer 1973”, con asistencia de numerosos representantes hispanoamericanos, permitió redactar en la asamblea general de la AHPFN la Declaración de Madrid, en la que se acordó “promover la creación de la Academia Hispánica de las Artes, Letras y Ciencias Filatélicas, para cuyo efecto se designará una Comisión encargada de redactar su proyecto de estatuto constitutivo”. Integraron la comisión, con el presidente de la AHPFN, Juan de Linares, los asociados Francisco Rico, en calidad de secretario; y como vocales, Manuel R. Rodríguez-Germes, Luis María Lorente, Julio Haeffner, Francisco Massísino y Emilio Obregón. Se consultaron todos los

antecedentes y, una vez preparados los textos, fueron presentados en la Asamblea general celebrada en Sevilla el 17-10-1974. En dicha asamblea fue elegida nueva directiva, presidida por Andrés Grifol, quien tomó en sus manos el buen fin de la Academia. Los estatutos constituyentes no se pudieron presentar, como se pretendía, durante la Exposición Mundial “España’75”, celebrada en Madrid, pero sí se hizo en abril de 1976 en Barcelona.

LA ACADEMIA, LEGALIZADA

A la comisión gestora compuesta por Grifol, Rodríguez-Germes, Lorente, Haeffner y Guinovart le cupo la satisfacción de vencer las últimas dificultades y ver legalizada el 27-5-1977 la tanto tiempo deseada Academia Hispánica de Filatelia, con sede en Barcelona. La Academia fue inscrita en el Registro de Asociaciones, y entre sus fines figuraba “el estudio y difusión de la filatelia en toda su extensión y en todo lo que a ella se refiere, pero dedicando todo su interés a los sellos de España, los que utilizaron sus dependencias postales tanto en África como en América (Puerto Rico y Cuba) y Filipinas, así como los del Principado de Andorra”.

El 13-5-1978 se celebró en Madrid la sesión constitutiva de la Academia Hispánica de Filatelia, se eligió la primera junta de gobierno y tomaron posesión sus 17 miembros fundadores. Los académicos electos, con indicación de sus cargos en la junta de gobierno, fueron los siguientes: presidente, Jorge Guinovart Vidal; vicepresidente, Luis María Lorente Rodríguez;

secretario, Francisco Graus Fontova; tesorero, Andrés Grifol Foix; archivero-bibliotecario, Juan de Linares Castilla; vocales, Elías Casal Gari, Julio Haeffner, Ángel Laiz Castro y Manuel Tizón Duclaud. Los restantes académicos electos fueron Luis Cervera Vera, Tomás Dasí Giménez, José María Gomis Seguí, Francisco Lecha Luzzati, Francisco Massísimo González-Flori, Pedro Monge García de Noceda, Emilio Obregón, Antonio Perpiñá Cebriá y Manuel R. Rodríguez-Germes.

El 4-7-1980, en el Museo Marítimo de Barcelona, se celebraba la primera y solemne junta general extraordinaria de la nueva corporación. Allí fue investido presidente Jorge Guinovart, leyó su discurso de ingreso Juan de Linares, nuevo secretario de la Academia, y se presentaron los discursos de otros siete miembros electos, todos los cuales tomaron posesión como académicos de número y recibieron las medallas acreditativas. En 1983 se publica el volumen inicial de los Discursos Académicos, que contenía los trece primeros.

En la década de los ochenta se inicia un proceso de ralentización de las actividades académicas, en parte por la larga enfermedad y fallecimiento en 1989 de su secretario, Juan de Linares, cofundador y alma de la Academia. Andrés García Pascual asume la secretaría y reactiva el ritmo de publicación de los discursos, y en 1992 se acuerda trasladar el domicilio social de la Academia de Barcelona a Madrid. Cuando problemas de salud alejaron de la presidencia a Guinovart en 1997, fue nombrado presidente de honor con carácter vitalicio y le sustituyó el anterior vicepresidente, Enrique Martín de Bustamante.

ACUERDO CON CORREOS

El gran cambio llegaría en 1999, cuando la Academia estrena sede propia en pleno corazón de Madrid, en la calle Mayor, fruto de los acuerdos firmados con la Sociedad Estatal Correos y Telégrafos, y se producen incorporaciones significativas en su directiva. Ese año fallece Jorge Guinovart y Luis Alemany es elegido vicepresidente. Se crean comisiones de trabajo, se elige una nueva junta de gobierno y se emprende la redacción de unos nuevos estatutos y reglamento de régimen interior, que son aprobados en junta extraordinaria. La Academia crea su propia biblioteca, que recibe el nombre de Juan de Linares. A partir de ese momento, la inestimable ayuda del Correo español posibilita también el editar la revista *Academvs*, órgano oficial de expresión de la Academia, cuyo primer número ve la luz en mayo de 2001.

En estos momentos, la Real Academia Hispánica de Filatelia está compuesta por 2 Académicos de Honor, 38 de Número, 7 Electos (en espera de la lectura de su Discurso de ingreso) y 30 Correspondientes que pertenecen a 24 países diferentes, en su gran mayoría, aparte de los españoles, a la América Hispana.

VINYETES DE VILANOVA – 6

EL CARNAVAL

Josep Ferrer Serra

Vilanova i la Geltrú és una ciutat plena durant tot l’any de diverses festes i activitats de tota mena que la fan particularment activa. De les festes grosses, el Carnaval vilanoví té una llarga història que es remunta al s.XIX, o potser fins i tot abans.

En aquesta apartat del nostre butlletí, volem fer esment de les vinyetes, principalment divulgatives, dedicades a aquesta gran festa.

Malauradament solament he pogut trobar unes poques referències marginals sobre les vinyetes en els dos llibres més coneguts sobre el Carnaval vilanoví. En “El Carnaval Vilanoví, dades per la seva història” d’Oriol Puig Almirall, es fa esment de la vinyeta que podeu veure reproduïda amb el núm. 2. I en “Vilanova i la Geltrú i el seu gran Carnaval” de Xavier García Soler, en un paràgraf es fa esment que la Comissió de Festeigs distribuïa segells de propaganda, sense cap especificació més. Sembla que aquets petits objectes de promoció i col·lecció van passar desapercebuts i sense merèixer prou atenció pels aquests autors.

Malgrat tot, per nosaltres els filatelistes i pels historiadors, aquestes vinyetes del carnaval vilanoví son interessants, així que aportaré la informació de la que dispo. I també faig una crida per tots aquells que en puguin tenir més informació per donar-la a conèixer.

Les vinyetes son de quatre models diferents, dues del període dels anys 1930’s, anys de la segona República Espanyola, i dues dels anys 1980’s, anys de la recuperació i nova empenta del Carnaval Vilanoví.

Núm. 1.- Vinyeta amb representació d’una figura carnavalesca (potser el Carnestoltes) que amb els seus braços vol abraçar la ciutat i llegenda **Carnaval Vilanova i la Geltrú**. No he trobat cap referència documental però m’han apuntat que per l’estil del dibuix podria ser obra del ninotaire vilanoví Salvador Mestres Palmeta. Tampoc tinc cap referència de la data d’edició encara que pel tipus de paper sembla indicar que podria ser dels anys 1930’s D’aquesta vinyeta de 37,5x47, dentat 11 1/2 i engomada en conec dos models (desconec si n’hi ha d’altres): un en paper blanc i un altre en paper blau, el dibuix sempre en blau.

La imatge d’aquesta vinyeta fou utilitzada el 2003 per fer un cartell i una placa de cava de la Penya Filatèlica, en motiu d’una exposició sobre el carnaval (de la que paradoxalment no hem trobat informació)

Núm. 2.- Aquesta Vinyeta, la potser més identificativa del Carnaval vilanoví, és de l’única que hi ha un esment concret en el llibre d’Oriol Puig Almirall. La Vinyeta porta com il·lustració una parella de comparses dibuixada per l’artista Vilanoví Estanislau Vallverdú Villalonga - LAU, mort prematurament el 1939 víctima de la Guerra Civil, i amb la llegenda **Carnaval Vilanova**

Vinyeta núm. 1

Vinyeta núm. 2

i **Geltrú**. Aquesta vinyeta és de 32x45, dentada 11 i engomada

Aquest dibuix d’en LAU va servir originalment com il·lustració del programa de Carnaval del 1934 i utilitzada posteriorment també en el de 1935 però amb diferents colors (el 1934 l’americana del comparser era vermella i el 1935 verda). Oriol Puig esmenta que *la Comissió de Festeigs féu uns segells de propaganda per el dors de les cartes. Tirat a tres tintes (negre, groc i vermell) a la Impremta Econòmica*.

Aquest dibuix fou també utilitzat, l’any 1974, com a portada d’un fulletó editat amb motiu de les “Festes d’Hivern” d’aquell any. Fou utilitzat també l’any 2002 com a portada del mencionat llibre d’Oriol Puig Almirall, editat pel Cep i la Nansa i que era el n.13 de la col·lecció “Biblioteca Antina”.

S’ha d’esmentar també que la nostra Societat va escollir aquest dibuix com a motiu del mata-segells, concedit per Correus, utilitzat en l’exposició Filatèlica celebrada entre el 2 i el 6 de març de 1984, any de la primera participació de la Penya en el Carnaval Vilanoví de la que es compleixen ara 40 anys.

Núm. 3.- Vinyeta editada l’any 1986 amb la representació del “Vidalot” saltant i amb llegenda **Carnaval 1986 - Ajuntament de Vilanova i la Geltrú**. Amb unes mides de 50x33, dentat 10 i engomada.

Vinyeta núm. 3

Vinyeta núm. 4

Aquest tipus de figura s’ha utilitzat en diverses postures i publicacions sobre el Carnaval i, segons comentaris de la Senyora Maria Victòria Canyelles i Pastó (a qui agraeixo l’ajut i la informació) va ser possiblement obra de l’artista barceloní i radicat a Taradell Joan Romaní Bonfill “Scaramuix” a sol·licitud de la Comissió del Carnaval de l’època.

Núm. 4.- Vinyeta editada l’any 1987 amb la representació d’una carota de carnaval en negre i editada en paper vermell. La llegenda **Carnaval - Vilanova i la Geltrú 1987**. Les mides 27x42, dentat 10 ½ i engomada. Pel que sembla fou editada en tires d’una quantitat de segell, potser de 10, però desconec si solament existeix aquest dibuix o ni ha d’altres.

Sobre exposició de Carnaval 1984

MALACOLOGIA, EL FANTÀSTIC MÓN DEL COL·LECCIONISME DE CONQUILLES

Roger Callao Sánchez

ia que estudia els mol·luscs, i els col·leccionistes de cargols i petxines es defineixen com a malacòlegs, però aquest tipus de col·lecció realment no es correspon a la definició de malacologia. La paraula malacologia deriva del grec “malakos” que vol dir tou, igualment el mot mol·luscs deriva del llatí “mollis” que també vol dir tou, però els interessos dels col·leccionistes es refereixen habitualment a elements durs. Hi ha un altre paraula “conquiliologia” que es refereix a les closques dels mol·luscs i “conquiliòleg” que és el col·leccionista d’aquestes closques, mot que pràcticament no s’utilitza. Per tant, encara que el mot correcte seria parlar de conquiliologia i conquiliòlegs, a partir d’ara utilitzaré “malacologia” per referir-me a la col·lecció de closques de mol·luscs

Els mol·luscs són una classe d’animals fascinants que captiven l’atenció de moltes persones per la seva gran varietat de formes, colors i mides. El seu exquisit disseny i la seva bellesa natural fan que siguin una elecció popular entre els col·leccionistes de tot el món. En aquest article, ens endinsarem en el meravellós món del col·leccionisme de mol·luscs i descobrirem secrets sobre com iniciar una col·lecció, els diferents tipus de mol·luscs que es poden trobar i les millors formes d’exposar-los i preservar-los.

Historia del col·leccionisme de mol·luscs:

El col·leccionisme de mol·luscs té una llarga història que es remunta a molts segles enrere. Ja en temps

de l’antiga Grècia i Roma es poden trobar referències de persones que col·leccionaven mol·luscs com a activitat recreativa. En aquella època, els mol·luscs es consideraven objectes exòtics i rars, i es guardaven com a mostres de la bellesa i la diversitat de la natura. Amb el pas del temps, el col·leccionisme de mol·luscs es va popularitzar i es va convertir en una afició comú entre els amants de la natura i la biologia marina. Avui en dia, hi ha milers de col·leccionistes de mol·luscs arreu del món que dediquen hores a buscar, identificar i classificar els mol·luscs que troben tant al mar com a la terra.

Començar una col·lecció de mol·luscs:

Les col·leccions malacològiques poden presentar molt diverses variants en relació als interessos dels col·leccionistes, la primera variant és en relació a si són actuals (vius): malacologia, o extints (fòssils): paleomalacologia. Com que jo particularment no faig col·lecció de fòssils, a partir d’ara només en referiré al mol·luscs que actualment son vius.

Qui estigui interessat en començar una col·lecció de mol·luscs, hi ha alguns passos que s’han de seguir per tal de garantir que la col·lecció sigui el més completa possible i ben organitzada.

Primer de tot, s’ha de decidir quin tipus de mol·luscs es volen col·leccionar. Hi ha moltes varietats de mol·luscs, des de les petxines i els cargols marins, fins als cargols de terra, d’aigua dolça o les petxines

Col·lecció de petxines recollides a la platja

d’aigua dolça. Decideix quines espècies et criden més l’atenció i fes una recerca per saber on es poden trobar i com identificar-les.

Un cop s’hagin triat les espècies que es volen col·leccionar, es pot començar a buscar-les a les platges, en els fons marins, en les zones terrestres o d’aigua dolça. És important tenir en compte que molts mol·luscs són protegits o en perill d’extinció, aquests no s’han de recollir. En altres casos hi ha espècies en les que es requereix un permís. Assegura’t de conèixer les normatives locals i de respectar-les en tot moment. Un cop hakis trobat els mol·luscs que vols afegir a la teva col·lecció, és el moment de preparar-los per a l’exposició. És recomanable netejar-los amb cura per eliminar qualsevol resta de terra, fang o sorra i deixar-los assecar completament abans de guardar-los en la teva col·lecció.

Els diferents tipus de mol·luscs:

Els mol·luscs són una classe molt diversa d’animals que inclou moltes espècies diferents, cadascuna amb les seves pròpies característiques i peculiaritats. Alguns dels mol·luscs més coneguts i col·leccionats són les petxines, els cargols marins i els cargols de terra. A continuació, us presento una breu descripció de cada un d’aquests tipus de mol·luscs i les seves característiques més destacades.

Petxines: les petxines són mol·luscs bivalves que viuen a les costes, als fons marins de tot el món i també a l’aigua dolça. Tenen una closca dura i lluent que sovint es utilitza com a decoració en joieria i artesania. Les petxines es poden trobar en molts colors i formes diferents, són força apreciades pels col·leccionistes. Els més habituals a les col·leccions son els Pectens

(vieires), els Cardiums (escopinyes) i els Spondilus en el cas de les espècies marines. I els Unió (cloïsses de riu) en el cas de l'aigua dolça. Els bivalves entre els marins i els d'aigua dolça són unes 13.000 espècies.

Cargols marins: els cargols marins són mol·luscs univalves que viuen a les costes i els fons marins de tot el món. Tenen una closca espiralada i un cos allargat amb un peu muscular que utilitzen per desplaçar-se. Els cargols marins es poden trobar en moltes varietats i son molt populars entre els col·leccionistes per la seva diversitat i bellesa. Els més habituals a les col·leccions son les Cypraeaas, els Conus i els Murex.

Cargols de terra i d'aigua dolça: aquests cargols són mol·luscs univalves que viuen en terra ferma, en ambients humits i ombrívols o a l'aigua dolça. Tenen una closca dura i espiralada i un cos moll que es protegeix amb la closca quan se senten amenaçats. Els cargols de terra es poden trobar de moltes espècies diferents i són una elecció popular entre els col·leccionistes per la seva facilitat de trobar-los i la seva bellesa natural. Els més cercats pels col·leccionistes son els Liguus, els Amphidromus i les Polimites. Entre els cargols de mar, de terra i d'aigua dolça, hi ha unes 75.000 espècies.

Exposició i preservació de mol·luscs:

Un cop hagi col·leccionat una bona selecció de mol·luscs, és el moment de decidir com exposar-los i preservar-los per tal de mantenir-los en òptimes condicions durant molts anys. Hi ha diverses formes d'exposar i conservar mol·luscs, i cada col·leccionista pot triar la que millor s'adapti a les seves necessitats i preferències.

Col·lecció d'Amphidromus

Una de les opcions més populars per exposar mol·luscs és utilitzar vitrines o caixes de metacrilat o plàstic, per mostrar-los de manera ordenada i atractiva.

La opció preferible, és utilitzar caixes on es conservin els espècimens a les fosques, ja que la llum en molts casos fa que els colors de les peces es vagin apaïvant. Aleshores es poden fer fotografies que permetin als col·leccionistes mostrar la seva col·lecció a amics i familiars sense haver de treure els mol·luscs de les seves caixes i posar-los en risc de ser danyats. Per preservar els mol·luscs en el millor estat possible, és important mantenir-los en un ambient sec i temperat i netejar-los regularment per eliminar la pols i la brutícia que es puguin acumular a les closques. També es pot utilitzar insecticida en aerosol per prevenir l'atac de plagues i altres agents destructius que poden afectar la integritat dels mol·luscs.

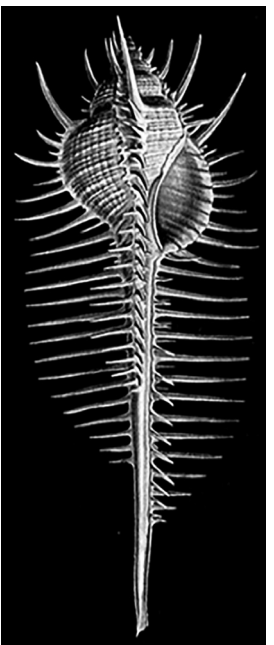
Per finalitzar:

El col·leccionisme de mol·luscs és una afició apassionant i fascinant que ofereix una gran varietat d'espècies i colors per descobrir i apreciar. Amb una mica de paciència i perseverança, qualsevol persona pot iniciar una col·lecció de mol·luscs i gaudir de les seves bel·leses naturals per molts anys.

Des d'aquí, animo a tots els amants de la natura i la biologia a explorar el meravellós món dels mol·luscs i descobrir tots els secrets que amaguen les seves closques. És una experiència única i enriquidora que val la pena viure i compartir amb altres col·leccionistes i amants de la natura. Aproveiteu aquesta oportunitat per endinsar-vos en un viatge inoblidable a través del món dels mol·luscs i descobrir tot el que poden oferir-vos.

Cypraea tigris

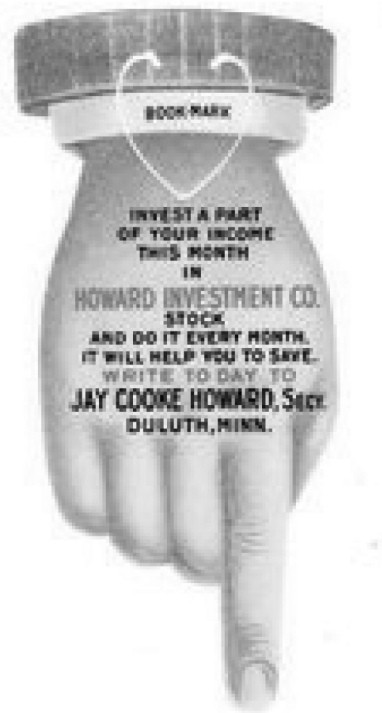
Murex pecten

GÈNESI DEL PUNT DE LECTURA

Domènec Martínez Muñoz

Malgrat la popularitat d'aquesta eina de lectura en el món del col·leccionisme no fou fins l' any 1978 que Coish va fer una primera aproximació a la història del punt de lectura, des d'aleshores i gràcies als treballs d'investigadors i bibliòfils s'ha pogut avançar molt fins que ara ja ens podem fer una idea bastant aproximada dels orígens i evolució d'aquest objecte cada vegada més apreciat pel món del col·leccionisme.

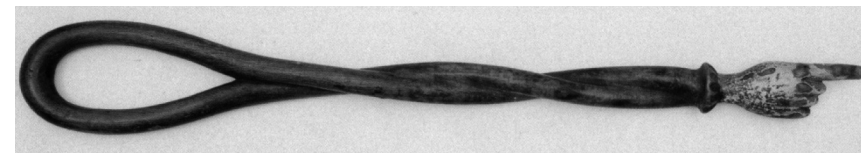
Es obvi que la història del punt de lectura corre paral·lela al descobriment de l'escriptura i del llibre. Després de les tabletas de fang sumèries cap al 2.900 AC. arribà el rotlle de paper que formava un llibre amb varies fulles enganxades en forma de cilindre. Amb el format de rotlle era molt difícil de posar senyals o marques exteriors a les diferents parts d'una obra, l'única marca exterior era el "títulus" una etiqueta que penjava del cilindre, és gairebé segur doncs que en els antics rotlles de paper no es va utilitzar cap eina de marcatge exterior que servís per indicar el lloc a on s'havia deixat la lectura, les marques que s'han pogut trobar eren senyals interns als textos per cridar l'atenció del lector sobre paràgrafs o parts importants de l'obra que hom anomenava OBELES. L'arribada del pergami cap al segle II ac. comportà una gradual substitució del paper per aquest, ara bé, no sembla que introduís cap novetat sobre la manera de llegir o les marques, potser alguns trossos de paper reciclats es fessin servir posteriorment com a punts de llibre però la gran fragilitat del paper fa inviable de trobar-ne,

Aquest sistema de lectura perdurà fins que al segle I-II dc. quan la substitució del paper pel pergami gairebé fou completa i encara que el pergami en un principi era més car, aquest trencava un monopoli i permetia la seva producció arreu a més presentava altres avantatges sobre el paper, la principal era que el pergami permetria plegar varis quaderns que cosits li donaven la mateixa forma que les ja conegudes tauletes de cera que els grecs ja havien utilitzat unint-les i formant una espècie de petits quaderns, el seu us fou bastant extens entre comerciants o escribes, els romans posteriorment també les utilitzaven com a quaderns escolars o comptables i seria als primers temps de l'Imperi Romà quan el seu us s'estendria i es començaria a donar forma als llibres sorgint el format que coneixem nomenat CODEX amb fulles de pergami.

El pergami es podia escriure per les dues cares i podia ser fàcilment reutilitza't ja que es prestava més fàcilment al raspai, i així el llibre resultava més barat que el rotlle i a més la seva durabilitat era superior. Però sens dubte el factor més important era que aquest nou format comportava també una nova manera de llegir,

És evident és que el còdex facilitava una lectura més còmoda i lliure de moviments, de manera que es

podia escriure mentre se subjectava el suport amb l'altra mà, al mateix temps incitava a una lectura més meditativa.

Un altre factor important era que les pàgines que seccionaven el text facilitaven relectures i LOCALITZACIONS, sorgint la possibilitat de senyalar les diferents parts d'una obra amb marques exteriors o la més comuna i antiga el dit entre pàgines, al mateix temps que permetien seguir utilitzant les mateixes marques per cridar l'atenció que s'utilitzaven als rotlles. És curiós observar com algunes d' aquestes marques com el Manícul¹ han arribat a subsistir fins als nostres dies i s'han transmès als moderns punts de lectura.

Altres marcadors eren els utilitzats pels jueus, que consideraven els rotlles de la Tora com a sagrats i per tant no s'havien de tocar amb les mans, així resseguien la línia del text que llegien amb una vareta metàl·lica ("Yad" en hebreu) acabada amb una mà amb el dit índex marcant el text. La persistència dels rotlles com a format perdura fins avui dia en el món jueu essent un senyal d'identitat d'aquesta comunitat.

¹ Del llatí Maniculum, mà petita.

A partir del segle II el rotlle començaria a perdre terreny fins que el llibre en forma de CÒDEX s’aniria imposant d’una manera aclaparadora al llarg dels segles III i IV i s’imposaria completament als inicis del segle V.

La nova forma dels llibres anà també de la mà del naixement del cristianisme, com senyala Sven Dhal ² "És molt característic que gairebé tots els escrits més antics de *l'Església es conserven en forma de còdex, i molt pocs en rotlles. L'explicació és que els primers cristians no disposaven dels mitjans suficients per obtenir els millors papirs i havien d'accontentar-se amb el més barat, el pergamí."*

Per Alberto Manguel ³*"Els primers cristians van adoptar el còdex perquè el van trobar summament pràctic per dur textos prohibits per les autoritats romanes amagats dins la roba."*

Sigui com sigui el que va ser determinant és que els cristians necessitaven una demanda de llibres nous i que els mecanismes de producció i distribució es situaven al marge dels rotlles imperants fins aleshores. Per ara la troballa més antiga de punts de lectura correspon als trobats a varis còdex coptes de cap als segles I-VI dc. , a les excavacions del monestir Apa Xeremías a Sakkara (Egipte) l'any 1924, ⁴en concret un punt que correspondria al segle VI i que és descrit així:

2 Sven Dahl. Historia del Libro.Edit.Alianza 1972. Pàg.34.
3 Alberto Manguel. Una Historia de la lectura. Edit.Alianza 1998. Pàg.67.
4 Excavaciones de Sakkara (1908-1909) Quibell, James Edward y otros.

"Punt de lectura enganxat amb una corretja de cuir a la coberta del còdex folrat amb vitel·la a la seva part posterior i ornamentat."

Aquest còdex es troba a la Biblioteca Chester Beatty de Dublín amb la signatura Còdex A, MS 813.

Al costat dels petits volums en forma de còdex, cap al segle V, l'església va començar a produir enormes llibres per al cor o saltiris, missals) que, col·locats sobre un gran faristol podien llegir-se des de lluny i sorgia la necessitat de localitzar les diferents parts del ritual i que s’havien de recitar en els diferents moments del dia, per això calia un sistema de marcatge i es van

començar a utilitzar teixits o cordes que es podien cosir a la part superior del llom, amb decoracions o sense, i que permetien assenyalar diferents parts d’una manera fixa sense desprendre’s en obrir el llibre. Tenim un testimoni a casa nostra que correspon al Lectionarium de Sacra Scriptura del segle XII que es conserva a l’Arxiu de la Catedral de Barcelona (Còdex 111) que presenta quatre cordes cosides en la seva part superior per marcar diferents parts.

Dels grans còdex amb cordes cosides al llom es passà a la necessitat de marcar la columna, això es solucionà amb punts movibles de pergamí. La medievalista Mirella Ferrari en catalogar els Codici Bobbiesi de la biblioteca Ambrosiana⁵, trobà uns quaranta en forma de cercle de pergamí giratoris d’uns 25 cm. de diàmetre que podien lliscar a dalt i baix de la corda alhora que permetien girar endins i marcar el número de la columna en que s’interrompia la lectura.

A l’Estat espanyol, un exemplar com els descrits per Ferrari és el trobat per Klaus Wagner⁶ a la biblioteca Capítular i Colombina de Sevilla en un diccionari mèdic del segle XV, Puncta Medicine por Alphabetum. Actualment la recerca es centra en les grans biblioteques que conserven obres medievals.

Com podeu veure el naixement del punt de lectura és paral·lel al del Còdex.

5 Mirella Ferrari. Segnalibri del secolo XV. Italia Medievale 12(1969). Pàg. 323-328.
6 Wagner. Una señal de libro desconocida. Gutenberg Jahrbuch. 1977. Pàg. 19-21.

ESTANISLAU VALLVERDÚ VILALLONGA, LAU: REDESCOBRINT LA MEMÒRIA I EL LLEGAT D’UN ARTISTA VILANOVÍ

Ingrid Gómez Rodríguez

El 28 de novembre de 2023, Xavier Vallverdú i Annabel Ferrer es van apropar a l’Arxiu Comarcal del Garraf amb una capsa que contenia material gràfic original d’Estanislau Vallverdú Vilallonga. Aquest conjunt de dibuixos, conservat per la família durant més de noranta anys, representa un valuós testimoni de la seva existència i obra, oferint una finestra a l’univers creatiu d’aquest artista vilanoví.

En aquell moment, des de l’Arxiu Comarcal del Garraf, es tenia un coneixement escàs sobre qui havia estat Estanislau Vallverdú Vilallonga. Gràcies a l’obra de Francesc X. Puig Rovira *Diccionari biogràfic de Vilanova i la Geltrú. Dones i homes que han fet història*, es va poder establir una primera aproximació al personatge. La recerca diligent de Francesca Roig, mitjançant la consulta de documentació d’arxius parroquials i de l’Arxiu Escofet, va permetre aportar informació sobre el naixement i la família a la què pertanyia Lau.

Començava així la recerca sobre qui era en Lau, quina havia estat la seva vida i com havia finit els seus dies. La documentació conservada a l’Arxiu Comarcal del Garraf, juntament amb la informació d’altres centres, ens ha proporcionar respostes a alguns interrogants que envoltaven la figura d’Estanislau Vallverdú Villalonga.

Context biogràfic

Estanislau Vallverdú Vilallonga, conegut amb el pseudònim artístic de Lau, va néixer el 30 d’octubre de 1904 al carrer Teatre número 11 de Vilanova i la Geltrú, fill del matrimoni d’Estanislau Vallverdú Batista i Rosa Villalonga Pastó. A la tendra edat de nou anys, va quedar orfe de

Autorretrat s/d.

pare i va ser criat per la seva mare i la seva tia Felipa, que sostenien la família venent cacauets torrats, xufles i tramussos remullats davant del cinema Diana i el teatre Bosc.

Passió pel teatre i el dibuix

Des de molt jove, Lau va demostrar un talent excepcional per al dibuix i la interpretació. La seva implicació en el teatre amateur el va fer destacar com a actor, reconegut per la seva capacitat innata per captivar el públic. Era sovint descrit com el “personatge simpàtic” que sempre tenia raó, l’oracle del bon sentit. Vallverdú va compaginar la seva vida artística, interpretant personatges en obres de teatre, dissenyant escenografies i creant dibuixos, amb la seva feina a les oficines de la fàbrica Pirelli.

Obra Artística i compromís polític

L’Estanislau va participar en diverses exposicions destacades. L’any 1928, va formar part de la I Exposició de Caricatures a l’Orfeó Vilanoví, i l’any 1929, va exposar en la III Exposició d’Art del Penedès amb deu caricatures a la ploma i il·luminades a l’aquarel·la. A la seva primera etapa com a dibuixant signava les obres com a Vallverdú. La Vilanova i la Geltrú de l’any 1930, amb una població de 16.400 habitants, es trobava en un context històric de gran efervescència social, cultural i política. A partir de l’any 1930 en Vallverdú passà a signar els seus dibuixos amb el nom artístic de Lau, una signatura amb 3 lletres que aportava dinamisme a la identificació de l’artista. Durant els anys 30 Lau va ser un destacat dibuixant i caricaturista amb publicacions a la revista *Prisma* i exposicions de

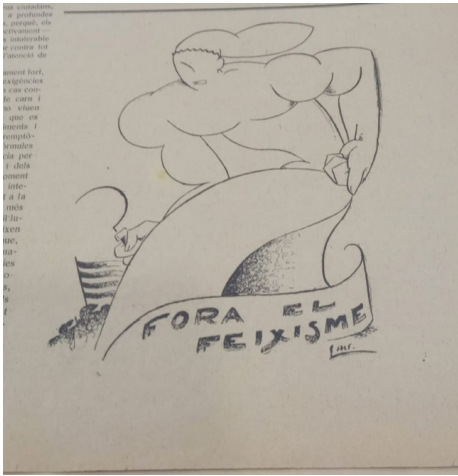

Composició amb fotografies i dibuixos de Lau. Autor de la fotografia: Arnau Pascual.

caricatures al Casal de l’Ateneu, al Centre Industrial del Vendrell i al Foment de Ribes. L’any 1930, va presentar dotze treballs acolorits a la II Exposició de Caricatures i Dibuixos Xirois.

A més, va demostrar el seu talent teatral amb actuacions amb els Amics del Teatre i de les Arts i de la Gràcia Grogga, sent destacat com un actor nat i una atracció en les seves actuacions a l’hemeroteca de l’època.

L’any 1934 va ser un any prolífic per en Lau, va acceptar l’encàrrec de la comissió de festes del Carnaval per dibuixar el cartell del Carnaval de Vilanova i la Geltrú, una icònica imatge d’una parella de comparses que, transmetent alegria i vitalitat, contagien a l’espectador el desig de participació de la festa. D’aquest cartell es conserva un esbós en full de treball de la fàbrica Pirelli.

Democràcia, "Fora el feixisme", núm. 1129, 28/04/1934

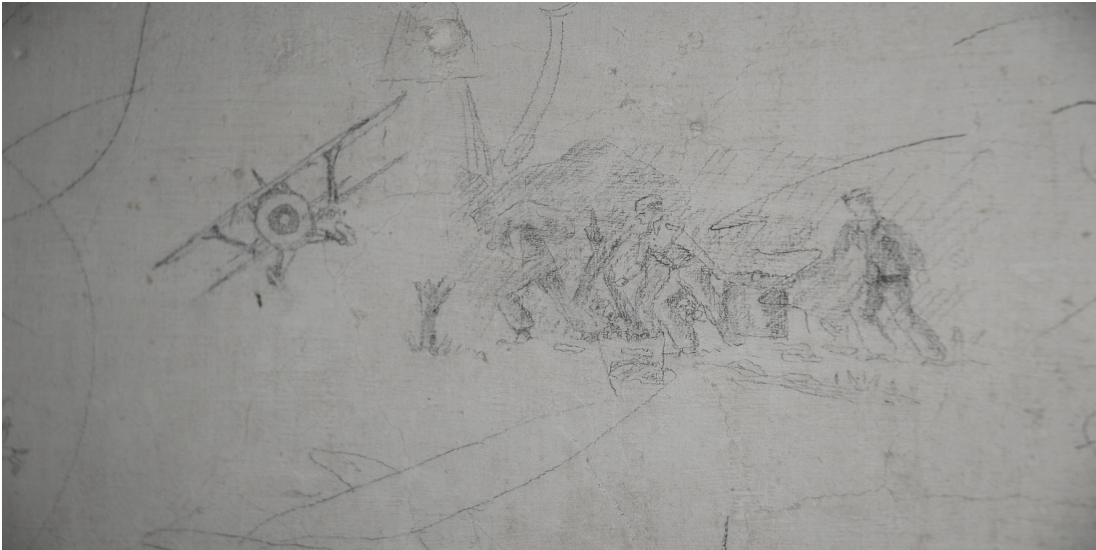
Democràcia, "La bestia de Nuremberg parla", núm. 1160, 19/09/1937

També va redactar el discurs del Carnestoltes i va dissenyar el cartell de la Festa Major. En la documentació del fons municipal consta l'encàrrec i el pagament de les obres.

L'any 1934, Lau va ser nomenat vocal de la junta del Centre Democràtic Federalista, una entitat d'Esquerra Republicana. El seu compromís polític era una altra faceta important de la seva vida. Una mostra de la conjunció entre l'art i la política són les seves vinyetes publicades al diari *Democràcia*. Lau era un home d'ideals fermes, molt actiu en els àmbits cultural, social i polític, defensant sempre les idees d'esquerra i utilitzant el dibuix com a eina de transmissió d'idees. Amb els seu llapis va il·lustrar portades de *Democràcia* entre 1933 i 1938, combinant humor i crítica social i política.

La Guerra Civil i la fi de la seva Vida

Durant els primers anys de la Guerra Civil, Lau va continuar treballant a la Pirelli, una empresa que havia estat socialitzada. El mes de febrer de 1938, va ser escollit vicesecretari de l'Agrupació de Treballadors Tècnics i Administratius de Productos Pirelli-UGT. A les darreries del conflicte bèl·lic, el juny de 1938, va ser cridat a files com a soldat de lleva, fet que va marcar un gir tràgic en la seva vida. Es desconeix en quin front va combatre i com va ser el seu trasllat fins al camp de presoners establert al monestir d'Oia a Pontevedra. Internat al camp de concentració de Santa Maria de Oia, probablement entre finals de febrer i principis de març de 1939, va viure les condicions deplorables del camp. Les condicions inhumanes d'aquest camp van ser descrites per supervivents que van aconseguir

Grup de soldats i avioneta, aquest dibuix es trobava a una de les parets del monestir d'Oia. Els traços de les cames dels soldats recorden al comparsar del cartell de Carnaval de Lau. Autor de la fotografia: José María Navlet.

els avals necessaris per sortir de l'internament, mencionant una única sala per a 3.000 presoners i una dieta limitada a una sopa de castanyes diària.

Les parets del monestir de Santa Maria de Oia van ser utilitzades pels presos com a llenç per expressar-se. Sabem que Lau va passar una temporada al camp i tot fa pensar que utilitzà el seu llapis per deixar constància del seu art com a eina de comunicació a les parets. No podem ratificar quins dels dibuixos poden ser seus però hi ha traços que recorden al seu estil de dibuix. La documentació del registre civil d'Oia revela que en Lau va morir el 4 d'abril de 1939, amb 34 anys, entre els freds murs de la infermeria del camp de concentració a causa de febre tifoide i miocarditis. El seu cos va ser enterrat a la fossa comuna número 9, però actualment les seves despulles no es coneix on descansen. A Oia també va morir un altre vilanoví,

Josep Bonifació Ventosa, un forner de 38 anys que estava solter i sense descendència.

Reconeixement i exposició homenatge

La mort de Lau va deixar un buit profund en la seva família, que visqué en silenci i en la foscor de la postguerra. La seva vídua, Carme Camps Coll, a càrrec dels seus dos fills, Josep Maria i Estanislau, va ocultar els seus dibuixos per por a les represàlies franquistes. Els dibuixos de Lau la comprometien amb la defensa dels ideals republicans i podrien haver estat motiu de repressió en especial els dibuixos de Francesc Macià, Lluís Companys i altres polítics de la Segona República així com la imatge de la plaça de Vila amb la bandera republicana i la senyera. Ara ha arribat el moment de treure de la capsa els dibuixos i donar pas al redescobriment de la seva obra i del simbolisme que envolta la seva creació.

El musicòleg Joan Alemany i Moyà, veí de carrer d'en Lau, publicà l'any 2000 un article a *L'Hora del Garraf* sobre Estanislau Vallverdú, dibuixant i actor teatral, i el recordava amb aquestes paraules: "La seva força creadora era intensa, brillant, amb un estil sobri de línies que donaven un moviment i una vida alegre, optimista en els seus personatges i dibuixos. A part del seu art, Vallverdú era una persona de tarannà juvenil, simpatia extrema i d'un humanisme extraordinari. Una altra gran afició d'en Vallverdú en el món de l'art i la cultura era el teatre. Ésser actor, per ell, era gairebé tan important com ser dibuixant."

Al final de l'article Joan Alemany es plany de "pensar en el cruel martiri, el desprietat calvari, el sofriment inhumà, bestial, d'aquell jove simpàtic, extravertit i sensible a la bellesa de l'art, allà en la brutícia i la crueltat d'un camp de concentració dels pitjors que els 'vencedors' escamparen per tot el país". I finalitza el seu escrit preguntant-se què se n'hauria fet del llegat de dibuixos, cartells i treballs artístics de l'Estanislau, "si foren salvats i existeixen ignorats en algun lloc". Avui podem donar resposta a l'interrogant que plantejava Joan Alemany.

Estanislau Vallverdú Vilallonga, conegut com a Lau, simbolitza la tragèdia d'una generació d'artistes que van veure truncades les seves vides i carreres per la Guerra Civil i la repressió franquista. No obstant això, els dibuixos de Lau, preservats en una capsula durant dècades, han esdevingut un catalitzador per a la seva redescoberta. La seva història és la d'un home que, malgrat les adversitats, va lluitar per mantenir viva la seva veu artística i política. Les dones de la seva família han vetllat per la preservació d'aquesta

col·lecció de dibuixos, amagada i protegida durant dècades per Carme Camps Coll, Rosa Cendra Cabayol i Annabel Ferrer Garcia. Ara aquests dibuixos tornen a veure la llum.

Gràcies a l'esforç col·lectiu entre l'Ajuntament de Vilanova, l'Arxiu Comarcal del Garraf, la família Vallverdú i totes les persones i institucions que han col·laborat en el projecte de redescobriment, s'ha pogut iniciar el procés de recuperació de la memòria històrica d'aquest artista vilanoví. A Joan Alemany li podríem respondre que l'exposició commemorativa d'en Lau es celebrarà a La Sala, Centre d'Art Contemporani, entre el 28 de juny i el 15 de setembre de 2024. Aquesta exposició es presenta com una oportunitat per conèixer i valorar l'obra d'Estanislau Vallverdú Vilallonga, Lau, així com per comprendre millor el context històric i cultural en què va viure i crear els seus dibuixos. Aquesta mostra no només permetrà apreciar el talent i la creativitat de Lau, sinó que també servirà com a acte de reparació i reconeixement d'una generació marcada per la Guerra Civil.

La recuperació de la seva obra i memòria representa un acte de justícia històrica que permet restituir la veu d'un artista que va ser silenciada per la guerra i la repressió. Estanislau Vallverdú Vilallonga, amb el seu talent i compromís, esdevé un símbol de la resistència cultural i de la lluita per la llibertat d'expressió en temps de foscor. La seva redescoberta no només honra la seva memòria, sinó que també ens recorda la importància de preservar el llegat cultural i artístic dels que van lluitar per una societat més justa i lliure.

FORTUNA, FAMA I PODER... PER COL·LECCIONAR

Aleix Salvó i Rivero

Quan em van demanar escriure un article per aquest butlletí, vaig estar pensant a què el dedicava. Rumiant-ho vaig decantar-me per fer honor als productes que molts joves, i no tan joves, tenen per objectes de col·lecció.

El còmic japonès, manga, igual que el nord-americà, ha fomentat que els seus lectors fidels puguin gaudir d'un marxandatge que s'ha accentuat en les últimes dècades: figures, samarretes, cromos, etc. Cada vegada és més fàcil veure o trobar-se amb aquests objectes de col·lecció.

La meva intenció aquí no és generalitzar sobre el fenomen, perquè no hi ha prou espai en aquest butlletí. Em centraré només en un cas concret que està prenent molta empenta en els últims anys. Si més no, pot servir de clar exemple d'un altre manera de col·leccionar.

Fortuna, fama i poder. Aquest és el principal lema d'una de les sèries de manga i anime que a l'actualitat està batent rècords de popularitat i de ventes, *One Piece*. El 2020 va aconseguir el resultat de venda amb 480 milions de còpies.

Aquesta fama ha propiciat el sorgiment d'una sèrie d'objectes de col·lecció més enllà dels còmics.

One Piece és i serà l'obra cabdal d'Eiichiro Oda, publicada el 22 de juliol de 1997. Narra les aventures i peripècies dels tripulants de la banda pirata del

Barret de Palla. El protagonista, Monkey D. Ruffy, incansablement navegarà a la recerca del One Piece, un tresor llegendari que el farà esdevenir el Rei dels Pirates. El segueixen els seus companys i amics: Zoro, Nami, Ussop, Sangi, Chopper, Nico Robin, etc, cada un d'ells amb el seu somni a aconseguir.

CÒMICS I ESPECIALS

Comencem pel producte més bàsic del col·leccionisme de *One Piece*, els còmics. Publicats a Catalunya i Espanya per la potent editorial Planeta, avui dia la sèrie de manga ja té 106 toms. És una sèrie oberta, és a dir que la història encara no té el final definit i els volums s'aniran publicant mensualment.

A partir de l'abril del 2023, la mateixa editorial posà a la venda una nova edició de One Piece en un format de 3 per 1, és dir tres toms units en un. I per primer cop es va traduir al català.

Per ampliar la varietat, s'han publicat i es publicaran volums especials sobre el manga. Tenim lo que

es podrien dir les guies de la sèrie. De moment, s'han publicat 5 guies dedicades a la descripció de personatges, les fruites del diable, els vaixells pirates, i un llarg etc... Serveixen, si més no, per poder endinsar-se al món d'aquest manga des de la seva gènesi i la creació dels personatges per part de l'autor, com també les anècdotes i curiositats.

Hi ha especials com els dos volums de *Wanted!*, on hi ha microhistòries de pirates i fugitius de la sèrie. També s'han publicat novel·les: *Law*, *Heroïnes*, *Estampida*, etc. Fins i un llibre de receptes, aprofitant que un dels tripulants de la banda, en Sangi, és el cuiner. Seguint la sèrie de microrelats, Planeta ha publicat set volums dels anomenats *One Piece Party*

Finalment, i no menys important, els anomenats "artbooks", sota el nom de Color Walk. De moment s'han publicat tres, i ja està de camí un quart. Es tracta de reproduccions de dibuixos originals en color de la sèrie fets per Oda. En cada un d'ells, l'autor explica la raó del dibuix i la seva vivència que el va empènyer a fer.

ANIME I PEL·LÍCULES

Si el manga és el dibuix, l'anime és la versió fílmica de la sèrie. Actualment hi ha més de 1000 episodis de la sèrie, dividits en sagues. Existeixen arreu d'Europa recopilacions de la sèrie en DVD, i a Espanya hi ha una edició.

Cal destacar les pel·lícules, 14 fins ara. S'han editat individuals o en packs de la col·lecció completa, en

format DVD i Blu-Ray; totes elles posades a la venda per la marca Selecta Vision. Com ja he dit són 14 films, algunes d'elles doblades al català: *One Piece: la pel·lícula*, *L'aventura a l'illa del rellotge*, *L'illa dels estranys monstres: el regne del Chopper*, *Aventura a Dead End*, *La Maledigció de l'Espasa Sagrada*, *El baró Omatsuri i l'illa secreta*, *El Kyohei mecànic del castell Katukuri*, *La princesa del desert i els pirates*, *Strong World*, *One Piece 3D: La persecució del barret de palla*, *One piece Film Z*, *One Piece: Gold*, *Estampida*, i *Red*.

El 21 d'agost del 2023 s'estrenà una versió realista del còmic, promoguda per Netflix. La primera temporada està formada per vuit capítols, i fou dirigida per Matt Owens i Steven Maeda.

VIDEOJOCs I ALBUMS DISCOGRÀFICS

Els fans de *One Piece* també poden gaudir d'una llarga llista de videojocs dedicats a aquest manga. Tots han estat publicats per les empreses subsidiàries de *Namco Bandai Holdings*. Tots ells pertanyen a diversos gèneres, el més comú és el de *role-playing* i més recentment jocs de lluita com els títols *Grand Battle!*.

Les sèries de videojocs *One Piece* van debutar al Japó el 19 de juliol del 2000, amb l'estrena de *One Piece: Mezase Kaizoku Ou!*. De moment, hi ha 27 videojocs sobre la sèrie, repartides en les diferents plataformes. Pel que als àlbums discogràfics, s'han publicat un total de 112. 8 són compilacions d'àlbums, és a dir CDs on hi ha els principals *openings* (cançons d'introducció) i els *endings* (cançons del final dels capítols). De *singles* s'han publicat 51; i els de *Soundtrack albums* (la banda sonora de la sèrie) n'hi ha 17. Deu ni do!.

FIGURES

No és estrany a l'actualitat passejar-se per Vilanova, o per qualsevol localitat, i veure a les aparadors de botigues de còmics, i fins i tot de joguines de tota la vida, figures de PVC que representen als personatges de *One Piece*.

Les figures són un objecte de col·lecció dels més destacats, i unes autèntiques obres d'art per la fidelitat dels detalls i la precisió. *Bola de Drac* va ser de les sèries pioneres en llençar al mercat aquest tipus de producte amb gran fidelitat dels detalls dels personatges. La principal marca exportadora de les figures és Bandai, i podem trobar de diferent mides, des de 7 a 30 cm. I diferents preus que oscil·len dels 14 als 400 euros, en números rodons.

L'editorial Salvat també va apostar per un col·leccionable de figures de *One Piece* per entregues. Cada figura anava acompanyada del seu corresponent fascicle. La qualitat, però, de les esmentades figures

no és tan bona com les anteriors; clar que el preu era més econòmic.

Història a part són els “Funko Pop!” que són figures amb un disseny peculiar; i estan basats en el concepte japonès “chibi” d’estil animat. Es caracteritzen per tenir el cos reduït i els caps enormes en comparació amb la resta; amb ulls negres i rodons, sense nas i boca. Tenen una mida de 9-10 centímetres i un cost aproximat de 20 euros.

ALTRES OBJECTES DE COL·LECCIÓ

A partir d’aquí ens podem endinsar en un ampli ventall d’objectes de col·lecció dedicades a *One Piece*. Comencem per la casa Panini, que l’any 2022 va publicar a Itàlia (es pot adquirir per internet a través de la mateixa empresa) l’àlbum *One Piece- Summit War*. És un àlbum per guardar les *trading cards* (es pot traduir com cartes), que es va editar durant aquell any. Tanmateix, també s’edità la col·lecció de cards sota el nom d’*Epic Journey*. L’any passat, es posà a

la venta una nova col·lecció, aquest cop de cromos, que encara està en actiu sota el nom de *One Piece – El Nuevo Mundo*. Val a dir, que en una de les meves visites al Mercat dominical de Sant Antoni, l’intercanvi de cromos i cards de la sèrie es manté molt actiu.

No falten les samarretes amb tot tipus d’estampats de la sèrie de manga; generalment sota un fons negre, no només per donar més rellevància al dibuix i el seu color, sinó per recordar la bandera pirata. També hi ha camises i suadores molt originals.

La numismàtica també ha volgut fer homenatge a la famosa sèrie. França, un dels països europeus on *One Piece* té molta popularitat, ha emès aquest any una moneda de 10 euros de plata. Es tracta d’una tirada de 5.000 unitats, que commemoren el 25é aniversari de la primera emissió de l’anime al Japó. A l’anvers apareix el protagonista, Ruffy Barret de Palla i la calavera de la bandera de la tripulació. Al revers apareix el Thousand Sunny el vaixell de la tripulació navegant per la Grand Line.

No pot faltar la versió del Monopoly de *One Piece*, editada per l’empresa Hasbro, l’any 2023. Podria continuar una llarga llista d’objectes: reproducció del barret de palla del protagonista, mil i un clauers,

tasses, ampolles i cantimplors, llibretes, calendaris, i carpetes. Ja fa temps que vaig veure córrer per les xarxes unes curioses, i un tan eròtiques, estoretes per al ratolí del PC. També he trobat coixins, coixineres i cobrellits. Reproduccions d’arracades, com les que duu l’espadatxí Rolonoa Zoro; etc.

Navegant per internet es poden trobar mil i un objectes relacionats amb aquest manga; ja sigui a través de marques oficials, com de producció personalitzada. I quan més popular és la sèrie més demanda hi ha d’objectes de col·leccionisme. *One Piece* és un clar exemple d’aquest fenomen; i mentre duri el manga, la fal·lera continuarà.

En el nostre record

En aquest butlletí que teniu a les mans volem tenir un especial record pel soci que ens han deixat en aquest darrer any.

Sempre el recordarem.

28 d'agost 2024 Arturo Rubio Recio

